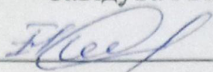

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН, ІНФОРМАЦІЇ
ТА РЕГІОНАЛЬНИХ СТУДІЙ

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач випускової кафедри

 Ніна РЖЕВСЬКА
« 15 » 06 2023р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ВИПУСКНИКА ОСВІТНЬОГО СТУПЕНЯ
БАКАЛАВРА СПЕЦІАЛЬНОСТІ 291
«МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ, СУСПІЛЬНІ
КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ»
ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНОЇ ПРОГРАМИ
«МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ»

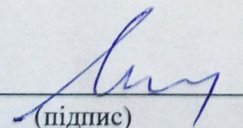
**Тема: «СУЧАСНІ ПРІОРИТЕТИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ
РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА»**

Виконавець: здобувач вищої освіти 4 курсу, 408 групи, Протас Дар'я

Вячеславівна

Керівник: ст. викладач кафедри МВіРС Мендрін Олексій Вікторович

Нормоконтролер

(підпис)

Олексій МЕНДРІН
(ПІБ)

КИЇВ 2023

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1.ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ	7
1.1. Формування основних напрямів зовнішньої політики Республіки Молдова: фактори впливу.....	7
1.2. Базові підходи і принципи вивчення пріоритетних напрямків розвитку зовнішньої політики Молдови. Нормативно-правова основа формування зовнішньої політики Республіки Молдова.....	16
РОЗДІЛ 2. МОЛДОВА НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ: ВИМІР МІЖДЕРЖАВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ.....	Ошибка! Закладка не определена.
2.1. Взаємовідносини з країнами Європейського Союзу	24
2.2. Республіка Молдова та НАТО	34
РОЗДІЛ 3.СУЧАСНИЙ СТАН ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА.....	40
3.1. Румунсько-молдовські відносини.....	40
3.2. Відносини Молдови з Україною.....	43
3.3. Взаємозв'язки Молдови з РФ та Білорусією	46
3.4. Придністровський конфлікт.....	50
ВИСНОВКИ.....	59
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	64
ДОДАТКИ.....	71

ВСТУП

Актуальність роботи полягає в тому, що з огляду на географічне положення та історичні зв'язки Молдови, її зовнішня політика має вирішальне значення для її регіональної динаміки та міжнародної участі.

В перші роки незалежності Республіки Молдова, Європа і Європейський Союз відігравали незначну роль у політичному дискурсі цієї країни. Молдовська зовнішня політика була зосереджена в першу чергу на тих викликах, які супроводжували становлення нової держави й створення базисної системи відносин і угод з іншими державами і міжнародними організаціями. Із середини 90-х рр. ХХ ст. Молдова почала уважніше придивлятися до ЄС. Молдова продемонструвала велике бажання інтегруватися в Європейський Союз (ЄС) і узгодити свою зовнішню політику з європейськими стандартами. Дослідження має значення для розуміння того, як Молдова прагне зміцнити свої відносини з ЄС, сприяти економічному співробітництву та шукати перспективи членства в ЄС.

Країна стикається з тривалою територіальною суперечкою з сепаратистським регіоном Придністров'я. Вирішення цього конфлікту та забезпечення стабільності в регіоні є важливим пріоритетом зовнішньої політики Молдови. Дослідження може пролити світло на стратегії Молдови щодо вирішення цієї проблеми та взаємодії з відповідними зацікавленими сторонами.

Також зовнішня політика Молдови переплітається з проблемами регіональної безпеки. Дослідження продемонструє, як Молдова вирішує проблеми безпеки, включаючи транскордонну організовану злочинність, контрабанду та торгівлю людьми, а також співпрацю країни з сусідами та міжнародними організаціями для підтримки стабільності в регіоні.

Зовнішня політика Молдови скерована на пошук та залучення іноземних інвестицій, розвиток торговельних відносин і доступу до міжнародних ринків. Розуміння пріоритетів Молдови з точки зору економічної дипломатії може пролити світло на її зусилля, спрямовані на прискорення економічного розвитку та підвищення рівня життя громадян.

Аналіз зовнішньополітичних пріоритетів Молдови допомагає зрозуміти її дипломатичні відносини з іншими країнами та міжнародними організаціями. Це включає двосторонні відносини з сусідніми державами, взаємодію з регіональними органами, такими як Організація з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ) і Співдружність Незалежних Держав (СНД), а також участь у глобальних ініціативах і форумах. Аналізуючи дослідження, присвячені проблемам реалізації зовнішньої політики Республіки Молдова на сучасному етапі, слід зазначити, що переважну більшість науковців цікавили все ж таки практичні аспекти даного питання, зокрема, геополітичний вибір Молдови між європейською та євразійською інтеграціями. Серед них можна відзначити праці А. Гудима [8], Г. Келдаре, С. Чеботарі [72], тощо. Серед українських вчених даних питанням займалися М. Дорошко, Н. Шпакова [12], Г. Мельничук [30]. Водночас досліджувана нами проблема отримала набагато менше висвітлення.

Загалом дослідження сучасних пріоритетів зовнішньої політики Молдови є актуальним для розуміння прагнень, викликів і стратегій країни в різних ключових сферах, включаючи європейську інтеграцію, регіональну безпеку, економічний розвиток, енергетичну безпеку та дипломатичні відносини. Дослідження містить цінну інформацію для політиків, дослідників і міжнародних зацікавлених сторін, зацікавлених у міжнародній участі Молдови. Обрання Майї Санду на посаду президента Молдови відкриває нові перспективи для країни в глобальному контексті. Її політична платформа та стратегія розвитку не є досить досліджуваними, що створює необхідність в подальшому аналізі і вивченні їх впливу на зовнішню політику Молдови. Зміна лідерства в країні може мати суттєвий вплив на зовнішню політику. Молдова знаходиться на перехресті впливу різних міжнародних акторів, таких як Європейський Союз, Російська Федерація та інші. Тому вивчення стратегічних орієнтирів нового президента та її підходу до міжнародних відносин стає надзвичайно важливим для розуміння подальшого курсу держави.

Об'єктом дослідження виступають зовнішньополітичні пріоритети Республіки Молдови.

Предмет дослідження – особливості та закономірності формування сучасних пріоритетів зовнішньої політики Республіки Молдова у сучасних міжнародних відносинах.

Метою роботи є дослідження проблематики сучасних пріоритетів зовнішньої політики Республіки Молдова у сучасних міжнародних відносинах.

Виходячи з мети дослідження нами були поставлені такі **завдання**:

1. Проаналізувати досягнення та недоліки зовнішньої політики Молдови, еволюцію пріоритетних напрямків розвитку зовнішньої політики Молдови.
2. Дати характеристику взаємовідносин Молдови з країнами Європейського Союзу.
3. Простежити взаємозв'язки Республіки Молдова та НАТО.
4. Дослідити особливості румуно-молдовських відносин.
5. Проаналізувати особливості відносин Молдови з Україною, РФ та Білорусією.
6. Розглянути Придністровський конфлікт, як одну зі складових частин політичних пріоритетів Республіки Молдова.

Методологічну основу дослідження становить комплекс загальнонаукових та спеціально-наукових методів аналізу та синтезу, класифікації, періодизації і проблемного підходів, метод контент-аналізу, цей метод передбачає систематичний аналіз текстового матеріалу, такого як офіційні заяви, документи, промови та інші публікації, які стосуються зовнішньої політики Молдови. Нами було використано SWOT-аналіз, в якому було розглянуто можливості та загрози для політики Республіки Молдови. Концептуальному викладу матеріалу та формулюванню положень і висновків слугувало використання проблемно-хронологічного та історико-порівняльного методів.

Джерельну базу дослідження становлять офіційні документи та нормативно-правові конвенції, які визначають основні напрямки зовнішньої політики Республіки Молдови, а саме:

Угода про асоціацію Молдови з ЄС. Європейська служба зовнішньополітичної політики від 24 червня 2014 року [54], угоди між Кабінетом Міністрів України та

Урядом Республіки Молдова в галузі про співробітництво в сфері вищої освіти [10], про безвізовий режим між Республікою Молдова та Європейським Союзом [55], про зону вільної торгівлі між Республікою Молдова та Співдружністю Незалежних Держав [56], Конституція Республіки Молдова [19], Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Республікою Молдова і Європейським Союзом [11], Конвенція про права людини та основоположні свободи [18].

Апробація результатів дослідження. Зміст і результати дослідження висвітлювалися у виступі на міжнародній науково-практичній конференції «Політ-2023», а також Міжнародна науково-практична конференція «Шевченківська весна». Окремі положення роботи висвітлювалися на виступах на міжнародних науково-практичних конференціях «Політ-2023» та «Шевченківська весна». Основні положення кваліфікаційної роботи було викладено в публікаціях: «Аналіз програми Майї Санду в зовнішній політиці Молдови» [49], «Республіка Молдова та НАТО: зовнішньополітичні пріоритети та перспективи членства» [50].

Структура роботи визначена завданнями, характером та метою дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів із підпунктами, загальних висновків та списку використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ

1.1. Формування основних напрямів зовнішньої політики Республіки Молдова: фактори впливу.

Республіка Молдова, як невелика країна Східної Європи, пройшла через багато політичних криз і трансформацій з моменту отримання незалежності. Молдова використовує діалог, переконання та національні інтереси для розвитку своєї зовнішньої політики. Країна прагне зміцнити міжнародний діалог та наблизитися до європейської спільноти шляхом встановлення тісних політичних зв'язків з іншими країнами.

Внутрішні фактори суттєво впливають на зовнішню політику Молдови. Політична нестабільність, демонструє прогрес у верховенстві права та боротьбі з корупцією, а також негативний імідж окремих політичних діячів у Кишиневі обмежують здатність держави просуватися у напрямку євроінтеграції та розвитку міжнародного партнерства [20].

Зовнішньополітичні орієнтири розвитку Молдови залежали від політичних лідерів і можуть бути представлені у двох напрямках: євроінтеграція або посилення співпраці з Росією. Під час політичної кризи 2000–2001 років для управління Партією комуністів розглядалися можливості приєднання Молдови до Союзу Росії та Білорусі, а також надання Російській мові статусу другої держави.

З 2003 року відбулося поступове пересування на Захід та спостерігався високий рівень підтримки євроінтеграції серед населення. Протягом наступних 10 років відбулася активізація відносин Молдови та ЄС, підписання важливих документів та приєднання до зони вільної торгівлі. Однак, проєвропейські рухи постали внаслідок невиконання власних передвиборчих обіцянок, що спричинило їх дискредитацію [20]. Геополітичні чинники відіграють важливу роль у формуванні внутрішньої та зовнішньої політики країни. Геополітика охоплює такі аспекти, як географічне

розташування, межі, взаємовідносини із сусідніми державами, що впливають на визначення політичного курсу країни.

У внутрішній політиці країни геополітичні чинники впливають на такі аспекти, як морфологія території, культурна та політична єдність, наявність природних ресурсів, економічний та військовий потенціал, ефективність державного управління. Усі ці фактори впливають на місце країни в системі міжнародних відносин та її здатність до самостійного визначення та реалізації національних пріоритетів.

У зовнішній політиці геополітичні чинники включають характер економічних та політичних процесів у світі, вплив іноземних країн, транзитні проходи, загрози збройних конфліктів та інші фактори. Вони формують зовнішньополітичний курс держави. Країни-сусіди Молдови, такі як Україна, Румунія і Росія, впливають на її політику і геополітичний курс за допомогою різних механізмів. Україна має великий вплив на Молдову завдяки їх загальним історичним, культурним і етнічним зв'язкам. Україна є важливим торговельним партнером Молдови і має значний вплив на економіку країни. Крім того, Україна також забезпечує підтримку Молдові в реалізації її європейських інтеграційних зусиль та підтримує її у конфлікті на трансністрійському регіоні.

Румунія має сильний вплив на Молдову через культурні, історичні і етнічні зв'язки між двома країнами. Румунія надає підтримку Молдові в її європейських амбіціях і активно сприяє її інтеграції в Європейський союз. Крім того, Румунія надає значну економічну допомогу Молдові і є її важливим торговельним партнером. Росія також має значний вплив на Молдову. Росія підтримує трансністрійський регіон, який оголосив себе незалежним від Молдови, і забезпечує йому політичну, економічну та військову підтримку. Крім того, Росія має вплив на молдовську політику через енергетичну залежність Молдови. Європейський союз також впливає на політику Молдови. ЄС є одним з основних партнерів Молдови в її європейських інтеграційних зусиллях. В рамках Східного партнерства ЄС надає фінансову та технічну допомогу Молдові, а також сприяє реформам у різних сферах, включаючи правосуддя, боротьбу з корупцією та розвиток економіки. Цей вплив спрямований на зміцнення демократичних процесів та впровадження європейських стандартів у Молдові. Ці

приклади показують, що країни-сусіди Молдови впливають на її політику та геополітичний курс через економічну, політичну, культурну та геостратегічну співпрацю. Цей вплив може бути як позитивним, спрямованим на розвиток та підтримку демократичних процесів, так і негативним, зокрема у випадку втручання вноземних сил у внутрішні справи Молдови.

Варто встановити, що протягом довгого часу країна мала проблеми з визначенням свого зовнішньополітичного курсу, що мало вплив за наступними факторами:

1. Сусідство з двома державами середнього рівня політичної та економічної ваги.
2. Тісна культурно-історична зв'язаність з Румунією.
3. Невирішений внутрішній конфлікт з Придністровською Молдавською Республікою (ПМР).
4. Присутність російських військ у ПМР.
5. Політична та енергетична залежність від Російської Федерації [18, с. 99].

Проблеми, з якими стикалася Молдова, довгий час ускладнювали її суспільно-політичний розвиток і заважали реалізації програмних настанов та власної зовнішньої політики. Після проголошення незалежності, середовище Молдови було оскаржено як прихильниками об'єднання з Румунією, так і прихильниками відновлення СРСР. З метою запобігти радикалізму населення Молдови підтримало помірний політичний курс президента М. Снегура в першій половині 1990-х років, коли він намагався маневрувати між двома екстремальними позиціями [29, с. 99].

Президент був прихильником політичного та культурного наближення до Румунії та підтримав ідею «двох румунських держав». У той же час прихильники приєднання до Румунії висунули ідею європейської інтеграції, стверджуючи, що вона можлива лише в умовах об'єднаної держави. З іншого боку, лідери Соціально-демократичної партії, яка мала представництво в парламенті, пропагували ідею, що приєднання до Румунії можливе лише через європейську інтеграцію.

Пропаганда прорумунського осередку стала причиною загострення міжетнічних відносин і виникнення двох сепаратистських осередків у Придністров'ї

та Гагаузії, які підтримували прорадянські та проросійські настрої. Ці конфлікти призвели до серйозних матеріальних, фінансових і політичних збитків.

Нездатність справитися з територіальним розколом та продовження політики ізоляції в умовах відкритої підтримки сепаратистських груп Росією, що надавала їм військовий і політичний захист, призвело до втрати позицій Молдови та здатності самостійно керувати країною. Це мало впливає на політичні процеси та правові норми в Молдові.

Після виникнення конфліктів політична еліта Кишинєва зазнала змін. Більшість національних лідерів, які підтримували вихід із складу СРСР, втратили свій вплив на політичні та адміністративні посади після 1993 року. На їхнє місце прийшли консервативні, але популістські лідери Аграрно-демократичної партії [21, с. 215].

Нове керівництво Молдови прагнуло зберегти деякі негативні аспекти колишнього режиму, такі як колгоспи, державний контроль над економікою та централізоване управління. Ці лідери несхвально ставилися до нових прорумунських поглядів та були обережними щодо європейського шляху розвитку.

Основні причини інтересу до процесу євроінтеграції в 1990-х роках у Молдові були такими:

1. Ціннісні орієнтації молдавської еліти, яка в основному складалася з колишніх представників радянської номенклатури. Для них європейський простір був чужим, і вони не мали соціальності до нього. У Молдові, на компенсації від країни Балтії, не було видатних дисидентів європейського формату. Це було пов'язано з історичними факторами, зокрема з входженням Молдови до складу СРСР.
2. Байдужість або конфлікт інтересу соціуму Молдови, включаючи розвиненого громадянського суспільства, до питань зовнішньої політики.
3. Третя причина інтересу до процесу євроінтеграції в 1990-х роках у Молдові полягала в невідповідності копенгагенським критеріям, які встановлені для деяких країн-кандидатів на вступ до ЄС. Ці критерії включають політичний, економічний і правовий аспекти.

4. Політичний критерій забезпечення наявності стабільних і функціональних демократичних інститутів, включаючи виконавчу парламентську і судову систему, а також дотримання прав і свобод людини.
5. Економічні критерії вимагають наявності функціональної ринкової економіки та здатності конкурувати на внутрішньому ринку ЄС.
6. Правовий критерій вимагає здатність країни прийняти і застосувати європейське законодавство, відоме як «*acquis communautaire*» (правові норми ЄС).

Глобальна роль США та зростання вагомості Європейського Союзу вплинули на зовнішньополітичний курс Республіки Молдова. США активно втручалися в політичні процеси країн Центрально-Східної Європи, а Європейський Союз розглядав румунсько-молдовський кордон як частину свого зовнішнього кордону.

Такий вплив ускладнив стратегічний євроінтеграційний курс Молдови. Важливо зазначити, що більшість президентів Республіки Молдова надавали перевагу європейській інтеграції. Однак це призвело до підтримки сепаратистських настроїв у Придністров'ї та Гагаузії з боку Росії, що в результаті призвело до окупації [18]. Проблеми, що впливають на невизначеність зовнішньополітичного курсу Молдови, включають прояв інтересів і зростаючий вплив Росії на пострадянському просторі. Військова присутність Росії на території Молдови, зокрема на лівому березі Дністра, є одним з аспектів цього впливу. У 1992 році після підписання перемир'я Кишинів частково визнав незалежність Придністров'я, що фактично призвело до захоплення частини суверенної території Молдови.

Російська підтримка сепаратистів, яка включає значну військову і політичну допомогу, після конфлікту 1992 року посилила їхній вплив. Сепаратисти максимально використовували присутність російських «миротворців» для отримання контролю над містами і селищами як на території Придністров'я, так і за його межами. Молдова залежить від російських поставок енергоносіїв, зокрема газу та нафтопродуктів, і має значну заборгованість перед «Газпромом».

Країна також залежить від таких поставок Росії щодо інших товарів, які є для розвитку економіки, як деревина, автомобілі, паперова продукція, труби, будівельна

та сільськогосподарська техніка. Російський ринок є основним ринком збуту молдавської сільгосппродукції та вина. Ці фактори спричиняють залежність Молдови від Росії як військово-політичної сили та постачальника енергоресурсів і товарів.

Варто навести приклад, що у 1996 році основними партнерами Молдови у зовнішньоторговельній діяльності були Росія (39% загального обсягу), Україна (18%), Румунія (8%), Білорусь і Німеччина (по 5%), Болгарія (4%), Італія (3%) [27].

Наявність чисельності російськомовного населення в країні перешкоджала відмові від політики проросійської орієнтації, після чого це могло призвести до глибокої дестабілізації суспільства та паралізу державних інститутів. Крім того, євроатлантичні структури не виявили достатнього інтересу до Молдови в загальному. На початку 1990-х років провідні політики Заходу, такі як президент США Джордж Буш, канцлер Німеччини Гельмут Коль, президент Франції Франсуа Міттеран і прем'єр-міністр Великобританії Маргарет Тетчер, не очікували такого швидкого розпаду Радянського Союзу і не були готові до нової геополітичної місця [9].

У цей час вони були рішучими противниками сепаратизму і розділу СРСР на незалежні держави. Вони вважали, що було вигідніше мати справу з одним президентом, аніж з кількома непередбачуваними лідерами.

Західні політики не вірили, що після розпаду Радянського Союзу можна було б уникнути війни, тому вони перешкодили такому розподілу влади. Крім того, Європа вже була залучена до процесу реформування соціально-економічних і політичних систем східноєвропейських держав і не виявила інтересу до країн СНД.

У відносинах між Республікою Молдова та Європейським Співтовариством був застосований формат, успадкований від відносин між ЄС і колишнім СРСР. Це означало укладення Договору про торгівлю та співробітництво, який надавав режим найбільшого сприяння в торгівлі між ЄС і СРСР за умов проведення політичних і економічних реформ [11]. Крім того, у 1991 році Молдова стала членом Програми технічної підтримки ЄС для країн СНД [55].

Таким чином, у той час, коли балтійські країни та деякі країни Центрально-Східної Європи підписали і європейські угоди з ЄС, що передбачає подальше

приєднання до ЄС, Молдові та іншим країнам СНД запропонувала Угоду про партнерство та співробітництво. Ця двостороння угода фокусувалася на економічних і торговельних відносинах між ЄС і країнами-партнерами, але не передбачала їх приєднання до ЄС [11].

На хвилі євроскептицизму в грудні 2016 року Ігор Додон був обраний п'ятим президентом Молдови. Його програма передбачала відновлення стратегічного партнерства з Росією. У той же час прем'єр-міністр уряду, який був на посаді в той момент, підтримував повернення довіри громадянам до курсу на євроінтеграцію. Ці протиріччя призвели до політичної кризи у 2019 році з відстороненням президента та формуванням нового уряду [41, С. 52].

У листопаді 2020 року відбулися президентські вибори, які стали продовженням протистояння між проросійськими та проєвропейськими силами в Молдові. Майя Санду, проакандидатка в Європі, перемогла над тодішнім президентом Ігорем Додоном. Це стало позитивним сигналом для активізації зовнішньополітичних можливостей Молдови та виходу з політики міжнародної ізоляції [6].

Новий уряд Республіки Молдова має намір створити основу для розвитку зовнішньої політики, спрямованої на потреби громадян, підтримки багатьох сторонніх рішень і створення безпечного середовища для внутрішніх реформ. У 2021 році Молдова вийшла на новий рівень у регіонах і знову приєдналася до спільноти демократичних країн. Міжнародне середовище також впливає на зовнішню політику Молдови. 4 березня була подана офіційна заявка про вступ до Європейського Союзу [6].

Наступними кроками стали поповнення анкет, проведення численних зустрічей для підтримки державних інтересів серед європейських партнерів, а також інформаційні кампанії для залучення громадської підтримки. І вже 23 червня 2022 року Європейська рада визнала перспективу Молдови та прийняла рішення про надання їй статусу європейської країни-кандидата на вступ до Європейського Союзу [6].

Варто встановити, що цей крок, який залишився у поданні заявки на вступ до Європейського Союзу, є офіційним першим кроком Молдови на шляху до отримання членства в ЄС. Проте перед тим, як стати членом, Молдова повинна привести своє законодавство у відповідність до законодавства Європейського Союзу, а також здійснити політичні, соціальні, економічні, судові та адміністративні реформи, які сприяють покращенню якості життя населення. Статус кандидата також дає Молдові можливість знайти мирне вирішення придністровського конфлікту, що дозволить реінтегрувати регіон і зміцнити національну безпеку. Одним із стратегічних партнерів Молдови на сучасному етапі є Сполучені Штати Америки.

США разом підтримують демократичні перетворення в Молдові, її зусилля у боротьбі з корупцією та прагнення до європейської інтеграції. Ця підтримка має корені, зокрема, у стратегічних інтересах Сполучених Штатів у регіонах [6].

Політичне партнерство між Республікою Молдова та Сполученими Штатами Америки базується на підтримці Молдови у зміцненні демократичних інститутів, забезпеченні суверенітету та територіальної цілісності країни, підвищенні економічного зростання та конкурентоспроможності бізнесу, а також покращенні клімату.

Як США, так і Молдова мають значний інтерес у гарантуванні безпеки. Як нейтральна країна, Молдові вистачило інституцій для збереження постійної незалежності та суверенітету. США також зацікавлені в тому, щоб їх найближче сусідство з НАТО було стабільним і безпечним. Якщо на свій нейтралітет, Молдова успішно розвинула динамічні відносини в деяких сферах безпеки та оборони в рамках партнерства заради світу.

Варто встановити, що в 2022 році затверджено Індивідуальний план дій Республіки Молдова – Партнерство з НАТО, який передбачає модернізацію сектора безпеки та захисту для відповіді на сучасні виклики і загрози [67].

План дій налагодити низку цілей співпраці між Республікою Молдова та НАТО в кількох стратегічно важливих сферах. Це включає співпрацю з європейськими та євроатлантичними структурами, демократичні реформи, захист прав людини, верховенство права, боротьбу з корупцією, зміцнення територіальної цілісності та

відносин із сусідніми країнами. Також включено реформування сектора безпеки та оборони, забезпечення демократичного контролю над Збройними Силами, боротьбу з тероризмом, кіберзахист та сталий економічний розвиток, а також забезпечення енергетичної безпеки [67].

У процесі дослідження був застосований SWOT–аналіз, який допомагає оцінити сильні та слабкі сторони, а також можливості та загрози, з якими країнами зіткнена у своїй зовнішній політиці. Якщо виділяти основні можливості на загрози для зовнішньополітичного курсу Республіки Молдова, то можна зазначити такі:

- Європейська інтеграція сприятиме політичній, економічній та соціальній стабільності.
- Розвиток торговельних зв'язків може впливати на покращення торгівлі, укладання вигідних угод та привертання іноземних інвестицій.
- Туристичний сектор має можливість привертати квагу іноземних туристів.
- Енергетична незалежність – це можливість Молдови мати власні джерела енергії.

Основні загрози, які можуть впливати на політичний курс країни:

- Конкуренція між Росією та ЄС;
- Вплив корупції на зовнішню та внутрішню політику.
- Нерозв'язані конфлікти, які становлять загрозу для безпеки.
- Еміграція та демографічний спад загрожує зневіри в майбутнє Республіки.

Кажучи, про сильні та слабкі сторони, автор виділяє наступне:

- Географічне розташування між Європою та Східною Європою створює можливості для економічного розвитку.
- Потенціал для розвитку туризму.
- Інтеграція в ЄС задля розвитку всіх сфер політики.
- Економічна залежність – це слабка сторона, яка обмежує рух Молдови у напрямку самостійного розвитку (див. Додаток В).

Отже, Молдова перебуває в складному геополітичному середовищі, яке вимагає активної участі в міжнародних відносинах. Тому, аналізуючи зовнішньополітичну платформу Майї Санду, ми можемо зрозуміти, як Молдова

збирається відповідати на геополітичні виклики та інтегруватися в міжнародну спільноту. Саме тому ця тема дослідження має актуальність.

Президент Молдови Майя Санду займалася активною зовнішньою політикою в межах своїх обов'язків. Основні завдання, які вона ставила перед собою, полягають у зміцненні відносин з ЄС та НАТО, а також збереженні та поглибленні співпраці з сусідніми країнами.

1.2. Базові підходи і принципи вивчення пріоритетних напрямків розвитку зовнішньої політики Молдови. Нормативно-правова основа реалізації зовнішньої політики.

В основі зовнішньої політики Молдови лежать основні принципи, які визначені в її Конституції. Наприклад, стаття 66 визначає, що основні напрями зовнішньої політики країни затверджуються парламентом, яким також покладено обов'язок ратифікувати, денонсувати, тимчасово призупинити та скасовувати дію міжнародних договорів, укладених Молдовою [20].

Стаття 86 регламентує права президента країни у сфері зовнішньої політики, включаючи проведення переговорів, укладення міжнародних договорів, акредитацію та відкликання представників. в цей період незалежності в політичному середовищі Молдови сформувалися дві політичні сили, які, незважаючи на зміну партійних брендів, продовжують висувати дві протилежні мети – вступ до Європейського Союзу та глибоку інтеграцію в рамках пострадянського простору з орієнтацією на Росію. Питання щодо Придністров'я залишається нерозв'язаним і має вплив на подальший розвиток країни [24, с. 102].

Обидва політичні табори, що домінували в Молдові, відвідувалися у владі і впливали на формування її зовнішньополітичного курсу. Цей дуалізм і досі є характерною рисою політичного середовища країни. одну незалежності було прийнято кілька версій документів, які відображали еволюцію зовнішньополітичного бачення керівництва країни під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів. 8 лютого 1995 року парламент Республіки Молдова прийняв постанову № 368-ХІІІ, якою була

затверджена Концепція зовнішньої політики країни. Цей документ, незважаючи на минулий час, залишається основою для визначення пріоритетів, принципів та напрямків реалізації зовнішньої політики Молдови.

У цьому документі визначалися переваги, як зміцнення незалежності і суверенітету країни, збереження територіальної цілісності, підтримка стабільності на регіональному рівні, сприяння проведенню соціально-економічних реформ, більшу для переходу до ринкової економіки та покращення добробуту населення, зміцнення правової держави, що гарантує права та свободи громадян, зокрема, національних меншин [22, с. 215].

Автори концепції зовнішньої політики Молдови відвели особливу роль принципу постійного нейтралітету країни, додатково до традиційних норм. Це було обумовлено наслідками Придністровського конфлікту, складним внутрішньополітичним становищем країни, обмеженим військовим потенціалом та прагненням зберегти багатовекторність у зовнішній політиці.

Варто зазначити, що даний принцип був закладений ще в 1995 році і залишається актуальним навіть сьогодні, хоча відзначається критика з боку частини молдовського суспільства, яка бачить загрозу присутності російських військ у регіоні Придністров'я та прагне до більшої тісної співпраці з НАТО. Аналіз більш пізніх документів, пов'язаних з національною безпекою та обороною, показує про певне експертне та політичне розуміння необхідності такого співробітництва.

У 1990-х роках у Молдові залишився традиційний перелік основних напрямків зовнішньої політики, який був компромісом між радянським минулим та європейським майбутнім країнами. Було відзначено збереження тісних відносин з країнами СНД, зокрема Росією, Україною та Білоруссю. Одночасно підкреслювалася можливість розвитку співробітництва з країнами Європи та Північної Америки.

Особлива увага приділялася Румунії через сусідство, історичну та культурну суперечність, а також бажання подолати економічну залежність та приєднатися до європейської спільноти. Також було виражено прогресування розвитку партнерства з країнами G-7. Відповідно до принципу пріоритетності, названі країни Центральної та

Східної Європи, Азії, Африки та Латинської Америки, з особливим акцентом на ті, що мають значний політичний або економічний потенціал [38, с. 52].

У межах багатосторонніх міжнародних відносин Молдова вважала себе активним учасником ООН та інших світових організацій, і була зацікавлена в активній участі в розв'язанні глобальних проблем. На регіональному рівні відзначалася пріоритетна участь у діяльності ОБСЄ, Ради Європи, співробітництві з ЄС, НАТО, ЗЕС, СНД та іншими організаціями.

Варто встановити, що концепція зовнішньої політики мала загальний декларативний характер, і зміни внутрішньополітичного життя Молдови та перетворення системи міжнародних відносин змусили політиків та експерти переглянути цей документ. Були створені комісії для розробки нової концепції, які мають уточнити цілі та завдання зовнішньої політики та зробити їх більш відповідними сучасним тенденціям.

Доцільно зазначити і те, що жоден з проектів не був офіційно ухвалений як документ. Однією з причин цього є глибокий розкол у молдовському суспільстві, зокрема, щодо шляхів подальшого розвитку Молдови та її зовнішньополітичної орієнтації.

Основні положення нової концепції в цілому не викликають зауважень. Вони включають відновлення територіальної цілісності країни та надання міжнародних гарантій щодо її збереження, сприяння підвищенню матеріального благополуччя суспільства, участь у вирішенні сучасних проблем, а також підтримку тісних відносин із сусідніми країнами.

Однак дискусії пропонуються щодо збереження нейтрального статусу країни та вибору між євроатлантичною інтеграцією або поглибленням відносин з Російською Федерацією [40, с. 48].

Основним документом, який шукає цілі, завдання і принципи зовнішньої політики Молдови на сучасному етапі, є «Концепція національної безпеки Республіки Молдова», яку ухвалив Парламент країни 22 травня 2008 року. негативно на активні внутрішньополітичні процеси, пов'язані з вибором геополітичного майбутнього Молдови, цей документ залишається актуальним й після 12 років.

Основні принципи та цілі безпеки, визначені в документах, чітко встановлюють постійно нейтральний статус країни, який є основою для забезпечення національної Молдови. При цьому передбачається заборона на розміщення іноземних військ та озброєння на території країни. Крім того, серед основних принципів виділяються такі:

- відновлення територіальної цілісності держави;
- усунення іноземної військової присутності;
- підтримка активних євроінтеграційних процесів [24, с. 120].

У документі «Концепція національної безпеки Республіки Молдова» чітко повідомляється загроза національній безпеці країни, такий як придністровський конфлікт, ризики міжетнічних конфліктів та міжнародного тероризму. Водночас, міжнародне співробітництво розглядається як ключовий інструмент забезпечення національної безпеки Молдови.

Зважаючи на обмежений військовий потенціал країни, наявність неконтрольованої території Придністров'я та присутність іноземного військового контингенту на цій території, парламентарі виступають за створення стабільної та передбачуваної системи міжнародних відносин, що забезпечує безпеку Республіки Молдова.

Економічна складова зовнішньої політики Молдови визнається елементом реалізації стратегії національної безпеки. Це включає диверсифікацію експортних потоків, забезпечення енергетичної безпеки, впровадження норм Всесвітньої організації торгівлі, розширення зони вільної торгівлі та інші заходи. Пріоритетна увага приділяється взаємодії на багатосторонньому рівні в рамках міжнародних організацій, таких як ООН, Рада Європи, ОБСЄ, СНД. Країна планує брати участь у багатьох сторонніх ініціативах, які реалізуються в рамках цих організацій [40, с. 98].

У концепції національної безпеки Республіки Молдова має курс на інтеграцію до Європейського Союзу, який сприятиме безпеці, стабільності та процвітання країни. Зазначається, що членство в Північноатлантичному альянсі не є головною посадою Молдови, але плануються прагматичні відносини з ним. Членство в Співдружності Незалежних Держав розглядається як елемент забезпечення

регіональної безпеки Молдови, зокрема у сфері соціальних гарантій громадян, які перебувають за кордоном у країнах колишнього Радянського Союзу.

Таким чином, концепція намагається захистити молдовських робітників-гастарбайтерів, які працюють в Росії, Україні, Білорусі та інших країнах. На двосторонньому рівні для Молдови є розвиток взаємовідносини з державами-членами Європейського Союзу, Російської Федерації, США та сусідніми країнами.

Варто встановити, що пізніше, 15 липня 2011 року, на основі концепції національної безпеки Республіки Молдова, була затверджена «Стратегія національної безпеки Республіки Молдова» [63]. При аналізі положення цієї стратегії варто відзначити, що курс на європейську інтеграцію залишається основним засобом забезпечення національних інтересів Молдови.

Серед основних загроз було відзначено придністровський конфлікт, іноземну військову присутність на території країни, зовнішній тиск на Молдову та інші фактори.

В стратегії наведено завдання зовнішньої політики Республіки Молдова в контексті забезпечення національної безпеки. Ці завдання включають інтеграцію країн з Європейським Союзом, розвиток співробітництва з ЄС, Румунією, Україною, США та РФ, міжнародне співробітництво у сфері національної безпеки та інші напрямки співпраці з міжнародними організаціями та державами [9, с. 11].

Особливе увага в стратегії національної безпеки була додана до деяких конкретних аспектів, що змінилися в пріоритетах зовнішньої політики Молдови з офіційною концепцією, яка була затверджена в 2008 році.

Одним із важливих нормативно-правових актів є Концепція Майя Санду «Активна зовнішня політика для сильнішої та краще керованої Молдови» була зосереджена на розвитку зовнішньої політики Молдови з метою підвищення її статусу та впливу в міжнародній спільноті. Основною метою концепції було забезпечення національних інтересів Молдови через покращення зовнішньої політики, сприяння залученню інвестицій, розвитку економіки та взаємодії з партнерами в міжнародних організаціях.

Ключові пріоритети концепції включали збільшення присутності Молдови на міжнародній арені, розвиток співпраці з країнами Європейського Союзу та іншими країнами світу, залучення іноземних інвестицій та підтримку економічного зростання. У цілому, концепція Санду «Активна зовнішня політика для сильнішої та краще керованої Молдови» містила важливі цілі та завдання для розвитку зовнішньої політики Молдови. можна зробити висновок, що програма Санду в зовнішній політиці спрямована на зміцнення відносин з ЄС та НАТО, поглиблення співпраці з сусідніми країнами та підтримку територіальної цілісності України. Проте, вона також зіткнулася зі складнощами в питаннях врегулювання конфлікту на сході України та виконання угод з Росією. Загалом, її зусилля зорієнтовані на зміцнення демократичних інститутів та економічний розвиток країни, що сприяє збільшенню довіри до Молдови з боку міжнародної спільноти [47].

Таким чином, наголошується, що курс на вступ до Європейського Союзу залишається першочерговим завданням, а членство в ЄС розглядається як гарантія національної безпеки Молдови. Також вперше було офіційно висунуто вимогу щодо надання чіткої перспективи вступу до ЄС як стратегічної мети країни.

У контексті багатостороннього співробітництва обрана увага на створення ООН, Ради Європи, ОБСЄ, НАТО, Центральноевропейської ініціативи, Процесу співробітництва у Південно-Східній Європі та іншими організаціями та ініціативами. Це дозволено про бажання Молдови активно співпрацювати на різних рівнях та в різних геополітичних форматах з метою забезпечення її національної безпеки [40, с. 99].

Також спостерігалось зменшення впливу Співдружності Незалежних Держав у зовнішній політиці Молдови. Країна відмовлялася розглядати питання військово-політичної інтеграції на пострадянському просторі, а зосереджувалася на двосторонніх контактах та співпраці в економічному та енергетичному секторах. З іншого боку, співробітництво з Північноатлантичним альянсом було розширено та деталізовано.

При підтримці принципу постійного нейтралітету, Молдова бачила в НАТО не тільки гарантію безпеки в регіонах, але й джерело досвіду формування сектору

оборони. Основним інструментом був «Індивідуальний план партнерства Республіки Молдова – НАТО», який визначав завдання та напрями реалізації, і позначені у стратегії [27, с. 270].

На двосторонньому рівні було зроблено акцент на сусідні держави, зокрема на Румунію та Україну.

Крім цього, акцент було зроблено на важливості розбудови тісних відносин з країнами-членами Європейського Союзу та США. У молдовсько-американських відносинах особлива увага була приділена політичній підтримці у врегулюванні придністровського конфлікту, проведенні демократичних реформ та модернізації сектора національної безпеки [27, с. 271].

Також було достатньо співробітництва з Російською Федерацією, але при цьому молдовська сторона підкреслила зацікавленість у утриманні принципів суверенної рівності, взаємної пов'язки та залучення механізмів багатостороннього формату «5+2» у процесі вирішення придністровської проблеми. Також було висловлено безперечну необхідність виведення російських військ з території Молдови, зокрема з Придністров'я [25, с. 364]. Цей документ, прийнятий у 2011 році, був доповнений Стратегією національної оборони на період 2018-2022 років.

У цьому чітко випливає, що національні інтереси Молдови, серед іншого, пов'язані з європейською інтеграцією країни, територіальною реінтеграцією та участю в забезпеченні міжнародної безпеки.

Отже, можна дійти висновку що з моменту отримання незалежності в 1991 році зовнішньополітичні позиції Республіки Молдова зазнавали зміни, відображаючи внутрішні та міжнародні зміни. Однією з основних мет країни була ближча інтеграція з Європейським Союзом.

Підписання Угоди про асоціацію з ЄС у 2014 році було важливою подією в цьому процесі. Молдова прагне гармонізувати своє законодавство зі стандартами ЄС, зміцнити демократичні інститути та сприяти економічному співробітництву з країнами-членами ЄС. Ще одним пріоритетом для Молдови є вирішення придністровського конфлікту, який є замороженим конфліктом у східній частині країни [68].

Уряд робить зусилля для досягнення мирового регулювання через переговори та діалог, залучаючи міжнародних посередників. Молдова намагається зміцнити свої зв'язки із сусідніми країнами та регіональними партнерами. Особливу увагу приділяють відносинам з Румунією, враховуючи культурні та мовні спільноти між двома країнами. Також Молдова прагне до більшої тісної співпраці з Україною як в економічному плані, так і у вирішенні спільних проблем.

Отже, можна зробити висновок, що Молдова стикається з серйозними викликами щодо енергетичної безпеки. Країна прагне зменшити свою залежність від імпорту енергоносіїв, особливо з Росії, шляхом розширення джерел постачання енергії та підтримки енергоефективності. Молдова співпрацює з регіональними партнерами та розглядає можливості підключення до європейських енергетичних мереж. Розвиток економіки та привертання іноземних інвестицій залишаються невід'ємними перевагами для Молдови.

Уряд зосереджується на покращенні бізнес-клімату, проведенні структурних реформ та підтримці підприємництва. Молдова також намагається використати своє стратегічне розташування між Європою та Азією для розвитку торговельних і транзитних коридорів, таких як транспортні маршрути Схід-Захід і Північ-Південь.

Таким чином, зовнішньополітичні переваги Молдови можуть змінюватися під впливом різних факторів, включаючи зміни в керівництві країни, регіональну динаміку та глобальні події. Конкретний акцент на кожній сфері може змінюватися з часом у відносинах від внутрішніх та зовнішніх особливостей.

РОЗДІЛ 2

МОЛДОВА НА МІЖНАРОДНІЙ АРЕНІ: ВИМІР МІЖДЕРЖАВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ

2.1. Взаємовідносини з країнами Європейського Союзу

У початкові роки незалежності Республіки Молдова, Європа та Європейський Союз не займали провідної ролі в політичному дискурсі цієї країни. Зовнішня політика Молдови в основному була спрямована на вирішення викликів, які супроводжували формування нової держави та викладання базових відносин та угод з іншими країнами та міжнародними організаціями, як такими ООН, МВФ та Світовий банк.

Варто зазначити, що з середини 90-х років Республіка Молдова почала звертати увагу на Європейський Союз. Цей інтерес залежав від кількох факторів, як пояснюють дослідники. По-перше, це географічна близькість до розширеного ЄС. Європейська політика часто мотивувала свій інтерес до Молдови можливими військовими загрозами, які розташовані на її території для західних країн і які можуть зростати, якщо ситуація в країні залишиться нестабільною. Яке, це транскордонна злочинність, нелегальна міграція та екологічні проблеми. Особливе занепокоєння в країнах ЄС між Придністровським конфліктом і той факт, що Молдова не може контролювати свій східний кордон [8].

Крім цього, Молдова приваблює західних інвесторів унікальною природою, кліматичними умовами, які сприяють розвитку землеробства, зокрема виноградарства, доступною робочою силою та високим рівнем освіченості населення.

Країна також має стратегічне положення як транзитна країна на шляху до українського порту Одеса та транспортування енергоносіїв. Першим документом, укладеним між Молдовою та Європейським Союзом, була Угода про партнерство й співробітництво (УПС), яка була підписана 28 листопада 1994 року. Молдова стала третьою пострадянською країною, з якою була укладена УПС. У жовтні 1995 року була підписана Тимчасова угода, яка охоплювала торгові аспекти УПС і набула

чинності в травні 1996 року, остання сама УПС вступила лише в дію в липні 1998 року після ратифікації всіма країнами ЄС.

Тривалий процес ратифікації УПС викликав деякі розчарування серед молдовської еліти, після Європейського Союзу не висловлював наміру розглядати членство Молдови в організації навіть у далекій перспективі. У порівнянні з угодою, укладеною з Україною, УПС з Молдовою мала більш обмежені формулювання.

Угода про партнерство й співробітництво між Молдовою та Європейським Союзом містить загальні принципи співпраці, такі як повага до демократичних принципів та прав людини, як це передбачено Гельсінським актом (1975 р.) і Паризькою хартією для нової Європи (1990 р.), а також співпраця з іншими незалежними державами Східної Європи.

Основні положення УПС між Молдовою та ЄС охоплюють 11 напрямків співробітництва:

- аналіз економічної необхідності створення зони вільної торгівлі між Молдовою і ЄС;
- захист промислової й інтелектуальної власності;
- гармонізація законодавства зі стандартами ЄС;
- співпраця у сфері розв'язання екологічних проблем; розвиток транспорту й телекомунікацій;
- взаємодія у сфері науки й культури;
- організація прикордонної співпраці;
- координація заходів у боротьбі з організованою злочинністю, відмиванням грошей, нелегальною міграцією та поширенням наркотиків.

У 1996 році президентом П. Лучинським була офіційно проголошена ідея вступу Молдови в Європейський Союз. Керівництво країни розглядало Угоду про партнерство й співробітництво як перший крок у наближенні до ЄС та умови для подальшої співпраці. З кінця 90-х років молдовське керівництво багато разів звернулося до ЄС з проханням про підписання Угоди про асоційоване членство та підтвердження можливості повноправного вступу Молдови до ЄС у майбутньому.

У березні 1998 року членство в Європейському Союзі було визначено основною стратегічною платіжною зовнішньою політикою Молдови. В «Основних принципах зовнішньої політики» була висловлена потреба у створених інституційних структурах, що забезпечили активну політику з можливим вступом до ЄС.

Варто встановити, що після виборів у 1998 році, проєвропейський уряд вийшов на відставку, а останній парламент, який його підтримала, розпалася. Реформи і зобов'язання, передбачені УПС, не були належним чином прийняті або виконувалися уповноважено.

Програма технічної допомоги країнам СНД була основним джерелом допомоги від Європейського Союзу протягом цього періоду. У рамках програми були реалізовані декілька пріоритетних проєктів, зокрема: Підтримка уряду Молдови в гармонізації законодавства в галузі цивільного та комерційного права.

Підтримка малого та середнього бізнесу. Створення сільськогосподарської інфраструктури та забезпечення продовольчої безпеки. Боротьба з бідністю. Розвиток приватного сектора в регіоні Гагаузія.

Реалізація інвестиційних та інфраструктурних проєктів, включаючи будівництво та модернізацію митних пунктів. протягом періоду з 1991 по 2002 роки Молдова виділила понад 95 млн євро. Ці кошти спрямовані на фінансування трьох програм: національної індикативної програми технічної допомоги, програми регіональної кооперації та програми транскордонного співробітництва [23, с. 292].

Європейський Союз надав значну допомогу Молдові в процесі підготовки до вступу до Всесвітньої організації торгівлі. Ця допомога включала як підтримку у складанні необхідної документації, так і підготовку фахівців. 8 травня 2001 року Молдова стала членом ВТО, що мало помітний вплив на її відносини з країнами Європейського Союзу та міжнародними інституціями, зокрема Всесвітнім банком та Міжнародним валютним фондом. Це зміцнило довіру закордонних інвесторів до Молдови.

Міжнародні експерти визнали, що Молдова готова до співпраці зі світовими стандартами. Така підтримка з боку ЄС допомогла Молдові зайняти сильніші місця

на міжнародній торговельній арені та підтвердити свою готовність до співпраці з міжнародними організаціями з врахуванням встановлених стандартів.

Країни Європейського Союзу надавали Молдові макрофінансову допомогу шляхом видачі позик і кредитів, окрім співпраці в рамках програми ТАСІС. У 1999 році Молдові було виділено транш за двома позиками на суму 60 млн євро, а в 2002 році – 15 млн євро. У той же рік ЄС збільшив технічну допомогу для Молдови з 18,5 млн євро до 21 млн євро.

У грудні 2001 року Європейський Союз запровадив нову схему преференцій для Молдови, яка дала можливість створення спільних підприємств на її території з орієнтацією на експорт.

У 2002 році частка країн ЄС у молдовському імпорті становила близько 27%, а в експорті – 22%. Крім того, 37% від усього експорту до країни ЄС припадало на Німеччину, 26% – на Італію, 11% – на Францію. Це проводиться про важливість європейського ринку для молдовської зовнішньоекономічної діяльності. Торгівля послугами між Молдовою та країнами ЄС в період з 2016 по 2019 роки, мала стрімкий розвиток (див. рис. 2.2).

Молдова отримала значну гуманітарну допомогу від країн Європейського Союзу, особливо в період фінансової кризи в Росії в 1998 році. У 1999 році ЄС виділив 4 млн євро на закупівлю вакцин та продуктів харчування для дітей та людей похилого віку. У наступні роки також виплачуються витрати на гуманітарну допомогу, зокрема 0,81 млн євро у 2000 році та 0,78 млн євро у 2001 році. Крім того, у 2001 році Молдова отримала грант розміром 5 млн євро в рамках програми продовольчої безпеки [25, с. 263].

Участь Молдови в Пакті стабільності для Південно-Східної Європи, підписання документів про добросусідство та співпрацю, а також вступ до Європейської конференції в 2001 році сприяли поглибленню співпраці з ЄС. Також у травні 2001 року Молдова стала учасником проекту розвитку регіонального ринку енергетики, отримавши 1 млн доларів. У червні того ж року Європейська комісія затвердила стратегію співпраці з Молдовою на період 2002-2006 років, а також програму технічної допомоги на 2002–2003 роки [20, с. 294].

Під час четвертого засідання Комісії зі співробітництва між Молдовою та Європейським Союзом було чітко визначено план дій Молдови щодо наближення до ЄС.

Першим етапом є ініціювання переговорів про підписання Угоди про вільну торгівлю, після чого Молдова планує включитися в процес «стабілізації та асоціації».

Наступним кроком є можливість отримати асоційоване членство в ЄС, а в кінці цього процесу – отримання повноправного членства в ЄС. Молдовська делегація заявила про готовність виконати всі рекомендації Європейського Союзу. Хоча більшість політиків Молдови висловлювали підтримку європейської інтеграції, у суспільстві ставлення до цього питання було розбіжним.

У жовтні 1997 року 32% опитаних позитивно ставилися до вступу Молдови в ЄС, у листопаді 2000 року – 38%, а в квітні 2002 року – 40%. Серед молоді віком 18-29 років цей показник був найвищим і становив 52%. Проте, 20-25% опитаних не мали чіткої думки з цього питання [4].

Тому у квітні 2002 року президент Молдови звернувся до громадян з наданням допомоги залучити підтримку населення до своєї інтеграційної європейської політики. Він повідомив, що інтеграція країн СНД повинна служити спільному просуванню в Європі. Президент підкреслив, що інші країни СНД, у тому числі Росію, також прагнуть зміцнення співпраці з ЄС.

На початку 2002 року Європейський Союз запропонував концепцію «нового сусідства». Серед країн, на які розширюється політика Європейського сусідства, особливу увагу звернули на Білорусь, Україну і Молдову, які стануть безпосередніми сусідами ЄС після його наступного розширення. Для підтримки цієї політики був розроблений спеціальний План дій ЄС-Молдова та Інструмент сусідства. Формально, питання щодо членства Молдови в ЄС було викладено, хоча можливість такого членства в ЄС не була виключена [4].

Молдовське керівництво не було особливого ентузіазму щодо європейської політики сусідства. Вони вважали, що Молдова має більше спільного з країнами Південно-Східної Європи, такими як Македонія і Албанія, ніж з Україною і Росією, тому вони бажали бути включеними в Процес стабілізації та асоціації.

Президент Воронін, виступаючи на засіданні Регіонального столу Пакту стабільності для Південно-Східної Європи в червні 2002 року, зауважив, що приєднання до Пакту само собою не зробить Молдову процвітаючою країною, але важливо максимально використати всі можливості, які забезпечують участь у Пакті, і мобілізувати всі свої зусилля для цього.

Молдовська делегація, на чолі з міністром закордонних справ А. Стратаном, брала участь у засіданні міністрів закордонних країн-членів Процесу співпраці в Південно-Східній Європі (SEECP), яке відбулося в Сараєво з 19 по 21 квітня 2003 року. Під час саміт було подано заявку Молдови на участь у цій організації, і її підтримали 9 країн-учасниць SEECP, а також представники Пакту стабільності для Південно-Східної Європи. Це означало, що для отримання повноправного членства Молдова буде брати участь у всіх акціях SEECP як спостерігач.

Однак, хоча було досягнуто певних успіхів у зовнішній політиці, внутрішні реформи не були достатньою підтримкою. Це викликало непокоєння у Європейському Союзі. 18 грудня 2003 року Європейський парламент прийняв спеціальну резолюцію щодо Молдови. У цьому документі було отримано, що через недостатню роботу адміністративного апарату та демократичного контролю над ним, економіка Молдови вийшла з високим рівнем корупції та неформальним сектором, який становив майже 80% економіки країни. Це сильно впливало на доходи від податків.

Також, варто встановити, що в резолюції зазначалося, що контроль на східному кордоні був майже відсутнім, соціальна система країни була неефективною, що призвело до того, що Молдова залишилася одною з найбідніших країн [13].

Згідно з оцінками аналітиків, майбутні роки мали успіх у відносинах між ЄС і Молдовою, після чого Угода про партнерство і співробітництво між ними завершилася в 2008 році. У разі успішного виконання умов Молдова мала почати переговори про умови співробітництва з ЄС.

Європейська інтеграція мала стати альтернативою сепаратизму та підірвати основи, на яких обґрунтовується режим у Придністров'ї. Деякі представники молдовської політичної еліти закликали ЄС брати більш активну участь у

врегулюванні конфлікту, сподіваючись, що це збалансує роль Росії в регіоні. Важливу роль у цьому питанні мав грати Спеціальний представник Європейського Союзу в Молдові, який був посланцем Союзу до країни, де існували регіональні конфлікти.

Ідея Спеціального представника ЄС у Молдові з'явилася восени 2003 року після дискусій про необхідність залучення Європейського Союзу до процесу врегулювання Придністровського конфлікту. На початку 2004 року почалося публічне обговорення цієї пропозиції Молдові, проте ідею неоднозначно сприйняли в Брюсселі. Після напружених дискусій у лютому 2005 року ЄС оголосив про свої наміри призначити свого представника в Молдові [13].

Цим передували три фактори. Вперше «Меморандум Козака» створив серйозну проблему в процесі врегулювання конфлікту та причин втручання в ЄС. «Криза шкiл» у серпні 2004 року привела до приїзду Р. Купера, Генерального директора Ради міністрів Євросоюзу з питань зовнішньої та військово-політичної політики до Молдови. Розгортання військового Придністров'я в січні-лютому 2005 року в зоні безпеки та непохiтна позиція Росії щодо Молдови також вплинули на цей процес.

По-друге, важливою була послiдовнiсть зовнішньої політики Кишинєва. У 2005 році було відкрито Делегацію Європейської комісії в Молдові, надано право на асиметричну торгiвлю з Євросоюзом і змінено формат переговорів з придністровською стороною шляхом підписання Декларації стабільності й Безпеки.

По-третє, зміна політичного керівництва в Києві після Помаранчевої революції та втручання Росії у внутрішні справи України також вплинули на спокій. Роль Росії підтвердила її відхід від європейських демократичних стандартів, а її дії відображали геополітичні інтереси минулого [4].

У зв'язку з цими обставинами, у Брюсселі було вирішено призначити Спеціального представника ЄС у Молдові для врегулювання Придністровського конфлікту.

Першим представником на цьому посаді став Адріан Якобовец де Сегед. У 2005 році розпочався новий етап співробітництва Молдови з ЄС. Це включало двосторонній блок в рамках європейської політики сусідства, підписання Плану дій ЄС-Молдова, відкриття Місії Молдови при Європейських спільнотах та підписання

меморандуму про прикордонний діалог із ЄС у моніторингу придністровського району молдовсько-українського кордону.

Після вступу Румунії до Євросоюзу в 2007 році Молдова стала сусідом ЄС. Багато молдаван отримали румунські паспорти, що зробило їх автоматично громадянами ЄС. Це призвело до більшого припливу європейських політиків до подій у Молдові. протягом президентства В. Вороніна (2001–2009 рр.) процес реформ в країні було загальмовано [13].

Молдова стала першою серед своїх східних сусідніх країн, яка приєдналася до Енергетичного Співтовариства. Переговори щодо приєднання країни до ЕнС завершилися 29 квітня 2009 року, а Молдова стала його членом 17 березня 2010 року. Це мало позитивного впливу на створення інтегрованого ринку природного газу та електричної енергії.

Після внутрішньополітичної кризи і приходу до влади проєвропейського уряду. Лянке, Молдова почала активно співпрацювати в рамках Східного партнерства. Вже на початку 2010 року почалися перемовини з Євросоюзом щодо підписання Угоди про асоційоване членство, а 28 листопада 2013 року про самі Східного партнерства у Вільнюсі був парафований текст цієї Угоди.

У Брюсселі 27 червня 2014 року була підписана Угода про асоціацію з Євросоюзом, яка передбачала вхід Молдови в зону поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі з ЄС. 2 липня Молдова ратифікувала цей Угоду, і всі її положення набули чинності з 1 вересня 2014 року.

У березні 2015 року голова Делегації ЄС у Кишиневі П. Тапіола посилення представив Доповідь про прогрес Молдови в 2014 році в рамках Європейської політики сусідства. У цій доповіді було відзначено, що молдовська влада найбільше відстає у проведенні реформ у сфері правосуддя, боротьби з корупцією та врегулюванні придністровського конфлікту. У листопаді 2016 року на президентських виборах перемогу здобув І. Додон, який заявив, що Молдова не може вступити до ЄС без урахування інтересів Придністров'я та Гагаузії, які не підтримують такий шлях [63].

Поглиблена співпраця з ЄС, проте, не повністю відповідала інтересам Молдови. Так само, як і в Україні та Грузії, вони прагнули до більшого. Нова президентка Майя Санду отримала підтримку виборців, обіцяючи втілити проєвропейський курс. Подібні настрої були й українському суспільстві. Ці спільні інтереси, а також спільний супротивник – Росія, спонукали Україну, Молдову та Грузію, утворити у травні 2021 року Асоційоване тріо, з метою спільного просування своїх заявок на вступ до Європейського Союзу [6].

Президент Грузії Саломе Зурабішвілі, президент Молдови Майя Санду та президент України Володимир Зеленський виголосили декларацію під саму частину в Батумі, в якій наголосили, що для їхніх країн європейська інтеграція не має альтернативи і жодна третя сторона не може вплинути на цей суверенний вибір. Варто встановити, що Росія не згодилася з вибором сусідніх країн і 24 лютого 2022 року розпочала своє вторгнення в Україну.

Україна подала свою заявку на членство в ЄС 28 лютого, а Молдова та Грузія зробили те саме 3 березня. У червні 2022 року лідери Європейського державного союзу на саміті в Брюсселі підтвердили рішення надати Україні та Молдові статус кандидата на вступ.

Варто встановити, що ще спільною рисою було те, що як Україна, так і Молдова були надані Рекомендаціям Європейської Комісії, виконання яких стане передумовою подальшої європейської інтеграції та перших переговорів про вступ до ЄС (див. рис. 2.1).

Рис. 2.1 Шлях Молдови до ЄС

Джерело: <http://prismua.org/shliah-moldovy-do-yees/>

Завдяки співпраці з ЄС, зокрема підписанню Угоди про асоційоване членство, Молдова переходить у стабільну кількість населення. Однак для досягнення подальшого прогресу необхідна політична воля, яка виявляється у проведенні демократичних реформ, створенні сприятливого інвестиційного клімату та реальних економічних перетвореннях.

Рік	Імпорт ЄС	Експорт ЄС	Баланс
2016	0,4	0,5	0,1
2017	0,5	0,4	0
2018	0,5	0,4	-0,1

Торгівля товарами 2017-2019, мільярди євро

Рік	Імпорт ЄС	Експорт ЄС	Баланс
2017	1,6	2,4	0,8
2018	1,8	2,7	0,9
2019	1,8	2,9	1,2

Рис. 2.2. Торгівля послугами між Молдовою та країнами ЄС
2016–2019, мільярди євро

Джерело: <https://ec.europa.eu/trade/policy/countries-and-regions/countries/moldova/>

2.3. Республіка Молдова та НАТО

Як відомо, починаючи з дня проголошення незалежності, Республіка Молдова отримала нейтральний зовнішньополітичний статус. Ця політика нейтралітету була спрямована на забезпечення територіальної цілісності та єдності молодої держави. Молдовська еліта вбачала в оголошенні нейтралітету рішення питання про виведення російських військ з Придністров'я. Одночасно надання Молдові статусу нейтралітету гарантувало їй повну участь у міжнародній політиці.

Ідея нейтралітету вперше була закріплена в 1994 році при прийнятті Конституції Республіки Молдова. У статті 11 нової Конституції було створено, що «Республіка Молдова оголошує свій постійний нейтралітет і не допускає розміщення на своїй території збройних сил інших держав». В основі оборонної політики країни лежать принципи мирного співробітництва, невтручання у внутрішніх справах інших

держав, поваги до їх суверенітету і незалежності, цілісності та непорушності міждержавних кордонів [9, с. 4].

Як нейтральна держава, Республіка Молдова не планувала приєднуватися до НАТО або будь-яких країн оборонних структур СНД або інших військово-політичних формувань. Молдова рішуче виступала проти використання війни як вирішення міжнародних і міждержавних проблем і вважала активну участь у попередженні військових конфліктів основним завданням своєї національної політики.

Нейтралітет був важливою характеристикою нової держави, разом з незалежністю, єдністю й суверенітетом. Він був закріплений у положеннях Конституції, які могли бути змінені лише шляхом волевиявлення населення Молдови на референдумі. Ці положення також були відображені в Концепції зовнішньої політики, прийнятій парламентом у лютому 1995 року.

Згідно з цією Концепцією, Молдова зобов'язується дотримуватися стратегії постійного нейтралітету, не брати участі у збройних конфліктах, у політичних, військових або економічних союзах, спрямованих на підготовку до війни, не допускати розміщення іноземних військових баз на своїй території, не мати ядерної зброї та не проводити її виробництво чи випробовування [12, с.130].

У травні 1995 року парламент Республіки Молдова прийняв Концепцію національної безпеки, в якій підкреслюється, що Молдова є демілітаризованою державою, проти розміщення іноземних військових або військових баз на своїй території, і підтримує відносини дружби та партнерства з усіма країнами. Також вона наполягає на виведенні російських військ з території Придністров'я. У червні того ж року парламент Молдови схвалив Військову доктрину, в якій деякі, що завдання збройних сил запускаються інтересами національної безпеки і впливають з проголошеного Молдовою нейтралітету.

Декларована політика нейтралітету надала молодій державі можливість будувати рівноправні відносини з усіма країнами, брати участь у діяльності ООН та інших міжнародних організаціях, миротворчих операціях, співпрацювати з ЄС та ОБСЄ. Поступове посилення впливу НАТО на Схід сприяло участі Молдови в програмі НАТО «Партнерство заради світу».

Молдовське суспільство пройшло складний шлях трансформації своїх поглядів на НАТО – від початкового відкидання на початку 90-х років до усвідомлення значення співпраці з цією організацією для забезпечення національних інтересів [21, с. 217].

Незважаючи на протилежність молдовської політики щодо проблем безпеки, варто відзначити активну співпрацю Молдови з Північноатлантичним альянсом. Однак аналіз показує, що владні структури Молдови не завжди розуміють особливості багатовимірної процесуальної євроатлантичної інтеграції. Раніше існували повідомлення про можливість інтеграції тільки в ЄС, необов'язково співпрацюючи з НАТО.

Варто встановити, що синхронне розширення НАТО і ЄС, а також те, що багато постсоціалістичних країн вступають або прагнуть вступити до обох організацій, створених про помилковість таких проявів. Військове співробітництво Молдови з країнами-членами НАТО створює умови для послаблення позицій Росії в активі регіонів.

Молдова розглядає участь у програмі «Партнерство зарабітку світу» із наданням зміцнення незалежності і суверенітету, а також для залучення до сучасних військово-політичних досягнень і розширення можливостей підготовки військових кадрів.

Деякі факти свідчать про розширення співпраці Молдови з НАТО: навчання командного складу Національної армії в США та західних країнах, плани європейського переозброєння та створення інфраструктури армії відповідно до стандартів НАТО, участь військових працівників НАТО в будівництві Національної армії Молдови [27, с. 276].

Молдова, як учасник міжнародних організацій, створила миротворчий контингент на основі закону про участь у миротворчих операціях. У співпраці з НАТО Молдові надається допомога в програмі контролю кордонів, ліквідації складів пестицидів і розмінуванню території, де раніше розташувалися військові частини колишньої Радянської армії.

Президент Молдови В. Воронін звертався до НАТО з проханням про допомогу в реалізації проектів, пов'язаних зі знищенням протипіхотних мін та нейтралізацією токсичного палива, що могло призвести до екологічних проблем. Ці проекти здійснювалися в рамках програми «Рада Євроатлантичного партнерства», зокрема «Партнерства заради світу». У 2006 році в Молдові вперше були організовані навчання в рамках програми «Cooperative Longbow 06 і Cooperative Lancer 06».

У 2007 році також відбулися міжнародні навчання «Медсер-2007». На підтримку програми НАТО «Наука за миру» розроблений проект, пов'язаний з утилізацією пестицидів [35, с. 360].

6 липня 2006 року урядом Молдови був схвалений Індивідуальний партнерський план дій (ІРАР) «Молдова – НАТО». Ці плани, які були розпочаті на Празькому саміті в листопаді 2002 року, відкриті для країн, які мають політичну волю і можливість для розширення відносин з НАТО. ІРАР спрямований на розвиток співробітництва між Молдовою та альянсом, а також на підтримку внутрішніх реформ у країні.

Індивідуальний план «Молдова – НАТО» був повністю узгоджений з Планом дій «ЄС – Молдова» в рамках європейської політики сусідства з призначенням додаткового доповнення та уникнення дублювання. В ІРАР двічі згадується нейтралітет. Документ чітко підтверджує, що участь Молдови в ІРАР не означає її бажання вступити в НАТО, а має лише проведення реформ у військовій та сфері безпеки [68].

Особлива увага приділяється політичному співробітництву Молдови з іншими нейтральними країнами-партнерами. З розширенням Євросоюзу і трансформацією НАТО в рамках створеної загальноєвропейської системи безпеки, «класичний» постійний нейтралітет втрачає свою актуальність. Нейтральні країни, включно з Молдовою, виявляють зацікавленість у європейських інтеграційних процесах, у тому числі військово-політичному аспекті [6].

Таким чином, політична еліта Молдови розуміє, що політика нейтралітету може пошкодити процеси європейської інтеграції. Як нейтралітет несумісний із приєднанням до політичних утворень, таких як Європейський Союз, який має

оборонну та безпекову складову. Наприклад, випадок австрійського, фінляндського та шведського нейтралітету стає перешкодою для глибшої інтеграції політичних процесів у рамках ЄС, особливо з утворенням спільної безпекової та оборонної політики.

Отже, основними перевагами зовнішньої політики Республіки Молдова на 2022–2023 роки є наступні аспекти.

Уперше це подолання наслідків пандемії COVID-19 шляхом активізації міжнародних зусиль для стимулювання процесу вакцинації.

По-друге, завданням є підтримка економічного відновлення країни, включаючи співпрацю з міжнародними партнерами та фінансовими установами для залучення додаткових коштів і зміцнення макроекономічної стабільності.

По-третє, перевагою є підтримка регіональної безпеки та стабільності, зокрема через посилення співробітництва з державами-сусідами, такими як Україна та Румунія.

Нарешті, Республіка Молдова активно залучається до глобального порядку денного шляхом поглиблення відносин з міжнародними інституціями та стратегічними партнерами з метою забезпечення внутрішніх реформ.

Відносини Молдови з країнами ЄС мають декілька ключових аспектів. Перш за все, Угода про асоціацію, підписана між Молдовою та ЄС, охоплює іншу сферу, включаючи політичну боротьбу, торгівлю, правосуддя та права людини, енергетику та багато іншого. Ця угода спрямована на прийняття законодавства Молдови у відповідності з ними європейськими нормами і стандартами.

Особливий акцент робиться на поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі, що дозволяє Молдові поступово інтегруватися в єдиний ринок ЄС, використовуючи торговельні бар'єри та гармонізуючи регулювання. Крім того, Молдова отримала безвізовий режим короткострокового перебування своїх громадян у Шенгенській зоні, що сприяло розвитку контактів, ділових можливостей і культурного обміну.

Також надається фінансова допомога Молдові для реформ і розвитку, включаючи інфраструктурні проекти, зміцнення інституційної ефективності ЄС та соціально-економічний розвиток.

Таким чином, вступ до ЄС вимагає виконання певних критеріїв, таких як демократичне врядування, верховенство права та економічна стабільність. Молдова продовжує працювати над виконанням цих вимог.

РОЗДІЛ 3

СУЧАСНИЙ СТАН ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА

3.1. Румунсько-молдовські відносини

Молдова має складну геополітичне ситуацію серед країн СНД. Це обумовлено збільшеним інтересом з боку Румунії, України та Росії, а також внутрішньополітичною та економічною складністю, з якої Молдова самостійно не може вийти. Наближення ЄС і НАТО до кордонів країни створило нову геополітичну проблему, яка вимагає рішучих кроків з проведення економічних реформ для майбутньої євроінтеграції.

Одним з основних завдань є підключення Молдови до європейських комунікацій, зокрема транспортних коридорів. Відкриття портового терміналу в селі Джурджулешть у березні 2009 року сталося кроком на цьому кінці і підтвердило перетворення Молдови на морську державу [21].

Молдова визначила ряд пріоритетних завдань у своїй зовнішній політиці. Серед них розвиток взаємовигідного співробітництва з країнами-сусідами, зокрема Україною і Румунією, поглиблення регіональних інтеграційних процесів, інтеграція до Європейського Союзу, знаходження балансу у відносинах з Росією і США, розвиток співробітництва з країнами Азії, Африки та Близького Сходу, а також активна участь у міжнародних організаціях. Для реалізації цих завдань Молдова розраховує на допомогу молдавської діаспори, яка представлена в різних країнах світу.

Відповідно до конституції 1994 року, Молдова має статус нейтральної держави, що забороняє розміщення військових баз інших країн на її території. Крім того, Молдова є членом ряду міжнародних організацій, зокрема ООН, Ради Європи та СОТ. У 1998 році Молдова підписала Угоду про партнерство і співробітництво з Європейським Союзом, а також приєдналася до програми НАТО «Партнерство заради світу» [42].

У 1990-х роках відносини між Молдовою та Румунією були в основному добрими. Румунія була першою країною, яка визнала незалежність Молдови і надавала значну підтримку у становленні молодого республіки.

Однак, існували культурні відмінності та розбіжності між молдаванами, які були частиною Російської імперії та Радянського Союзу, і румунами, які жили в незалежній Румунії. Це створювало певні труднощі у взаєминах між народами. Президент Румунії Іон Ілієску в той час ставився з обережністю до Росії і уникавала втручання у Збройний конфлікт у Придністров'ї.

В Молдові інші політичні партії, які підтримують ідею об'єднання з Румунією. Однак серед політичної еліти Молдови також є прагнення до європейської інтеграції зі збереженням незалежності країни. У 2009 році прем'єр-міністр Молдови Влад Філат заявив, що населення не прагне до об'єднання, оскільки вважає себе громадянами Молдови і юридичне об'єднання неможливим. Ідеї уніонізму висловлюються деякими політиками Молдови, але з часом вони стали все більш символічними.

В Молдові, Гагаузії та Придністров'ї сформували свої політичні та економічні еліти, які не бажають поділитися владою з Румунією. Об'єднання привело до автоматичної ліквідації дублюючих посад, таких як президент, парламент, міністерства тощо, які не виділяють молдавських та інших національно-регіональних політик, які вже почули себе господарями у своїй країні або регіоні.

Однак 25 березня 2012 року в Кишиневі відбулися зіткнення між прихильниками об'єднання та прихильниками молдовенізму [16, с. 87].

Румунія застосовує політичний тиск на Молдову за зміни державної мови. У 2012 році з'явилася інформація, що Румунія загрожує заблокувати приєднання Молдови до Європейського Союзу, якщо Кишинів не відмовиться від історичної назви своєї мови – молдавської мови – і не визнає її як «румунську».

Румунська академія заявила про свою стурбованість «новими спробами впровадження в офіційне використання в Республіці Молдова та інших сусідніх регіонах, населених румунами, неіснуючим поняттям – молдавська мова» [46].

Колишній президент Румунії Іон Ілієску публічно заявив, що «молдавська нація і молдавська мова – це імперські, російські та радянські теорії». У травні 2013 року парламент Румунії прийняв закон, відповідно до якого всі романські народи, що населяють Балкани, вважаються румунами. Згідно з цим законом, немає молдаван – є лише бессарабські румуни.

27 серпня 2014 року Молдова зробила символічний крок у зменшенні свого відношення від російського імпорту газу, почали імпортувати газ з Румунії. Причиною цього кроку були побоювання молдавської влади щодо постачання газу з Росії через конфлікт на сході України. Заради цього, Румунія збудувала трубопровід завдовжки 43 кілометри.

27 серпня 2015 року посол США в Кишиневі Джеймс Петтіт заявив про те, що Молдова повинна залишатися суверенною та незалежною державою, а приєднання до Румунії не принесе позитивних результатів. Він також відмітив, що Молдова не є Румунією, втративши свою власну історію та багатонаціональне населення, яке говорить більшими мовами. Петтіт також має проблеми в Придністров'ї, де центральний уряд не має контролю і яке потребує особливого статусу всередині Молдови.

27 грудня 2016 року президент Молдови Ігор Додон звільнив міністра оборони Анатолія Шалару з посади. Ігор Додон пояснив своє рішення тим, що Шалару порушив Конституцію країни через «загравання з НАТО» та підтримку об'єднання Молдови з Румунією [60].

Після приходу до влади президента Майя Санду, ситуація щодо відносин Молдови та Румунії дещо змінилася. Президент Молдови Майя Санду підписала закон, що передбачає закріплення в національному законодавстві назви державної мови «румунська». Вона нагадала, що румунська є однією з офіційних мов ЄС. Вона наголосила, що Молдова разом з більш ніж 27 мільйонів людей по всьому світу розмовляє румунською мовою – однією з офіційних мов Євросоюзу.

Отже, обидві країни мають спільну історію, і Румунія була з перших, хто визнав незалежність Молдови в 1991 році. З того часу Румунія стала великим партнером для

Молдови. Однак відносини між двома країнами були відзначені як співпрацею, так і випадковими напруженнями.

Румунія була рішучим прихильником євроінтеграційних прагнень Молдови. Вона надала політичну та технічну допомогу, щоб допомогти Молдові привести своє законодавство у відповідність з європейськими стандартами, і виступала за тісніші зв'язки між Молдовою та Європейським Союзом. Румунія підтримала зусилля Молдови щодо лібералізації візового режиму з ЄС.

3.2. Відносини Молдови з Україною

Українсько-молдовські відносини обґрунтовуються на ряду міждержавних договорів. Серед них основним є Договір про дружбу і співробітництво Молдови й України від 23 жовтня 1992 року. Також укладені Договір про взаємне визнання кордонів 1994 року, який змінився на Договір про державний кордон, та Додатковий протокол до нього про передачу у власність України ділянки автодороги Одеса-Рені в районі населеного пункту Паланка, який був підписаний у серпні 1999 року.

Один із важливих моментів відносин між Україною та Молдовою передачі ділянки автодороги Одеса-Рені. Молдова передала Україні восьмикілометровий шматок цієї дороги, отримавши від України земельну ділянку на березі Дунаю в районі села Джурджулешть. Це дозволило Молдові стати практично морською державою і будувати на березі Дунаю свій нафтовий термінал.

Варто встановити, що за останні роки відносин між Україною та Молдовою були складними через напругу між президентами обох країн. Ігор Додон, колишній президент Молдови, визнав незаконну приналежність окупованого Криму до Росії, що викликало критику з боку України в загальному [43].

Після обрання Ігоря Додона президентом Молдови контакти між ним та українським президентом Петром Порошенком були припинені. Більше того, Ігор Додон продовжував робити контрверсійні заяви, що ускладнювало двосторонні відносини. Наприклад, у 2017 році він висловився щодо долі сепаратистського Придністров'я, вказавши, що воно повинне або стати частиною України, або

частиною Республіки Молдова. Також Ігор Додон критично поставився до статті 7 Закону України «Про освіту», яка затверджує мову в освітньому процесі [51].

З президентом Володимиром Зеленським Ігор Додон провів лише одну телефонну розмову, під час якої він привітав українського президента з обранням. Відсутність контактів на президентському рівні була до певної міри компенсована міжурядовою співпрацею. також, у 2017 році відбулися зустрічі прем'єр-міністрів обох країн, а також зустріч президента України Петра Порошенка з прем'єр-міністром Молдови Павлом Філіпом [6].

Тематика зустрічі між Молдовою та Україною включала співпрацю в рамках різних ініціатив і організацій, таких як Східне партнерство, ОДЕР-ГУАМ, ініціативи «Один пояс – один шлях», інфраструктурні проекти та інші аспекти двосторонніх відносин.

У 2017 році після 6-річної перерви була відновлена робота Міжурядової українсько-молдовської змішаної комісії з питань торгово-економічного співробітництва, а також були відкриті два спільні пункти пропуску на кордоні між Україною і Молдовою.

У 2018 році співпраця між державами була розширена за допомогою міжпарламентської співпраці. Була започаткована робота Міжпарламентської асамблеї «Грузія–Молдова–Україна». Також відбулися офіційні контакти між прем'єр-міністром Молдови Павлом Філіпом і президентом України Петром Порошенком, а також прем'єр-міністром України Володимиром Гройсманом. Володимир Гройсман також відвідав Молдову для участі в самій голові уряду ОДЕР-ГУАМ [43].

Відповідно до труднощів, що виникли між Молдовою та Україною протягом останніх десятиліть, державам вдалося покращити двосторонні відносини в позитивному напрямку. Головними сферами співпраці є економічне та енергетичне співробітництво, спільна робота у сфері зовнішнього управління, зусилля на шляху до європейської інтеграції, що негативно впливає на готовність взаємодіяти для досягнення спільних цілей.

Молдова та Україна, як сусідні країни, підтримують одну і залишаються стратегічними партнерами. Війна Росії в Україні стала серйозною загрозою для безпеки та мирового розвитку в Європі та світі загалом. Амбіції та ревізійністська політика Російської Федерації створили нову драматичну реальність.

Повномасштабне вторгнення Росії в Україну викликало серйозну тривогу в Молдові щодо зниження безпекової ситуації в країні та більших регіональних політичних і стратегічних наслідків [6].

Молдова, що межує з Україною, відчула наслідки великого припливу українських біженців. Завдяки зовнішній допомозі, уряд Республіки Молдова забезпечує інфраструктуру для підтримки біженців і співпрацює з міжнародними партнерами для створення планів щодо їх захисту. Вторгнення Російської Федерації в Україну створило серйозні економічні та енергетичні проблеми для Молдови та Чорноморського регіону.

Молдова є однією з країн, які найбільше постраждали від зростання цін на енергоносії та товари. Однак, 16 березня 2022 року, після багатьох років підготовки та в період військового конфлікту, електромережі України та Молдови були успішно підключені до мережі континентальної Європи випробувальним шляхом. Це дало Молдові та Україні можливість імпортувати електроенергію з Європейського Союзу [6]. Енергетична безпека в Молдові сильно залежить від стратегії диверсифікації виробництва енергоресурсів. Молдова, як нейтральна країна, не припиняється до санкцій проти Росії. За словами міністра закордонних справ та європейської інтеграції Молдови, Ніку Попеску, рішення про введення санкцій є складним і важким, і молдовська економіка занадто залежна від відносин з Росією.

Новообраний президент Молдови докладає зусилля для зміцнення політичних відносин між Молдовою та Україною. Пані Санду неодноразово відкрито підтримувала Україну у протистоянні з Росією.

Вона виступала за відновлення територіальної цілісності України на Донбасі й наполягала, що Крим є невід'ємною частиною країни. Тоді пан Додон якраз сумнівався в українській належності півострова. На думку Майї Санду, ситуація з Донбасом та з Придністров'ям несуть спільні проблеми країнам. Санду провела

численні зустрічі високого рівня з українськими офіційними особами, включаючи президента Володимира Зеленського, для обговорення двосторонніх питань і зміцнення зв'язків між двома країнами. Ці зустрічі дали можливість для діалогу та співпраці з різних питань.

Санду мала на меті посилити економічну співпрацю між Молдовою та Україною. Були докладені зусилля для сприяння торгівлі та інвестиціям шляхом зменшення торговельних бар'єрів, спрощення митних процедур та сприяння транскордонній бізнес-діяльності. Метою було зміцнення економічних зв'язків та налагодження взаємовигідного партнерства [25].

Президент Молдови виступала за спільні інфраструктурні проекти між Молдовою та Україною. Однією з помітних ініціатив було будівництво мосту через річку Дністер, який би з'єднав дві країни та полегшив транспорт і торгівлю. Проект був спрямований на покращення регіонального сполучення та посилення економічної інтеграції.

Вона поставила на перше місце вирішення придністровського конфлікту, який стосується сепаратистського регіону Придністров'я в складі Молдови. Вона наголосила на необхідності мирного вирішення та взяла участь у дискусіях з українськими колегами, щоб отримати їхню підтримку та участь у посередницьких зусиллях.

Санду сприяла транскордонному співробітництву між Молдовою та Україною на регіональному та місцевому рівнях. Це включало заохочення співпраці між прикордонними громадами, сприяння культурному та освітньому обміну та зміцнення зв'язків у таких сферах, як туризм, охорона здоров'я та управління надзвичайними ситуаціями [48].

Отже, з початку військового конфлікту в Україні ключовим аргументом політичної еліти Молдови було те, що країна залишається нейтральною і підтримує світ в Україні та в регіонах загалом.

3.3. Взаємозв'язки Молдови з РФ та Білорусією

До 2001 року відносини між Молдовою та Росією регулювалися двома основними документами. Першим був Договір про принципи міждержавних відносин між Російською Радянською Федеративною Соціалістичною Республікою (РРФСР) і Молдавською Радянською Соціалістичною Республікою (Молдавська СР) від 22 вересня 1990 року.

Іншим документом був Додатковий протокол до цього договору, підписаний 10 лютого 1995 року. Важливо зазначити, що Москва не ратифікувала ні сам договір, ні його додатковий протокол, тоді як Молдова ратифікувала лише базовий договір.

У 2001 році під час візиту Президента Молдови В. Вороніна до Москви був підписаний новий базовий політичний договір між Молдовою та Росією, який відповідає інтересам обох країн. Договір став основою для подальшого розвитку відносин між цією двома країнами. Російська Федерація мала великий інтерес до поглиблення економічного співробітництва з Молдовою.

Доля Росії у зовнішній торгівлі Молдови становила близько 40% (62% в експорті та 29% в імпорті). Цей інтерес пояснюється наявністю в Молдові розвинутого агропромислового комплексу та галузей легкої, електронної та радіотехнічної промисловості [12, с. 128].

Молдова про зацікавленість у ввезенні з різних видів товарів Росії, таких як енергоносії, ділова деревина, автомобілі, целюлозно-паперова продукція та будівельна техніка.

Крім того, вона прагне зберегти і розширити російський ринок для своєї сільськогосподарської продукції. У вирішенні придністровської проблеми Росія могла виявити більш активну підтримку, проте імперські традиції та амбіції залишити перешкоди. Це відбувається у небажані прискорити виведення майна та зброєння колишньої 14-ї російської армії з території Придністров'я, незважаючи на рішення, прийняте Стамбульським самим ОБСЄ в листопаді 1999 року. У 2003 році офіційний Кремль запропонував для врегулювання придністровської проблеми так званий «план Д. Козака».

Згідно з цим планом, передбачалося створення федеративної держави Молдови, де Придністров'я мало б право вийти з федерації і стати незалежним у будь-який час.

План також передбачав 20-річчя продовження перебування 14-ї російської армії в Придністров'ї.

Однак Молдова відмовилася підписати цей план, що призвело до значного зниження обсягів зовнішньої торгівлі між країнами та негативно позначилося на економіці Молдови [14].

Після невдачі російського «плану Д. Козака» щодо створення спільної держави Молдови і Придністров'я в 2003 році, інтеграції до Європейського Союзу та процесу «європеїзації» стали головною стратегічною посадою уряду Молдови.

Курс на євроінтеграцію з Молдовою більший, ніж в інших країнах Співдружності Незалежних Держав, і має підтримку від населення країни. Підтвердженням того, що інтеграція до ЄС стала головним пріоритетом уряду, є зміна геополітичних орієнтирів Молдови, зокрема, перебудова відносин з Румунією та Росією. Демократично-ліберальне керівництво країни повністю змінило свій підхід до видачі румунських паспортів молдовському населенню і відмовилося від вимоги обов'язкового підписання базового політичного договору та договору про державний кордон з Румунією.

Раніше, при президентстві В. Вороніна, ці документи вважалися «ключовими» для встановлення привілейованого партнерства. Такі зміни не сподобалися Росії, яка завжди розглядала Молдову як зону свого впливу та інтересів. Це також спричинило загострення ситуації за в.о. президента Молдови М. Гімбу [17].

Спочатку президент Молдови відмовився взяти участь у Параді Перемоги в Москві 9 травня 2010 року, а потім оголосив 28 червня Днем радянської окупації Молдови. Відповідь Росії на це було введено обмеження на імпорт молдовської виноробної продукції, що можна вважати покаранням за спробу молдовського керівництва провести незалежну зовнішню політику і політику національної пам'яті, не залежну від Москви.

Отже, наявність конфліктної зони має негативний вплив на європейське прагнення Молдови, а також присутність російських військ у Придністров'ї напруженості у двосторонніх відносинах Молдови і Росії, ЄС і Росії, а також

негативно впливає на сусідні країни Молдови в рамках регіону Нової Східної Співпраці.

Прогрес у вирішенні питання конституційного статусу Придністров'я є малоймовірним, оскільки саме як і виведення російських військ з території Придністров'я – це два головні питання, які стоять у центрі конфлікту. Щодо відносин між Молдовою та Білоруссю, вони історично характеризуються тісними зв'язками, особливо в політичній та економічній сфері. Обидві країни є колишніми радянськими республіками і підтримують теплі відносини з моменту отримання незалежності на початку 1990-х років.

Спочатку президент Молдови відмовився брати участь у Параді Перемоги в Москві 9 травня 2010 року, а пізніше оголосив 28 червня Днем радянської окупації Молдови. Ці кроки були відповіддю на спробу молдовського керівництва зробити незалежну від Москви зовнішню політику і політику національної пам'яті.

Відповідь Росії на це було введено обмеження на імпорт молдовської виноробної продукції, яке можна розглядати як своєрідне покарання. Ці події вказують на негативний вплив на наявність конфліктної зони на європейські прагнення Молдови. Присутність російських військ у Придністров'ї також до напруги у двосторонніх відносинах між Молдовою і Росією, ЄС і Росією, а також негативно впливає на сусідів Молдови в рамках регіону Нової Східної Співпраці.

Вирішення питання конституційного статусу Придністров'я та виведення російських військ з цієї території залишається складними завданнями, які стоять у центрі конфлікту. Що стосується відносин між Молдовою та Білоруссю, вони характеризуються тісними зв'язками, особливо в політичній та економічній сферах.

З економічного погляду, Білорусь стала кількома торговими партнерами для Молдови. Торгівля між цими країнами охоплювала різноманітні товари, такі як машини, хімікати, текстильні вироби та сільськогосподарська продукція. Білорусь також інвестувала значні витрати в економіку Молдови, зокрема в сільське господарство, виробництво та енергетику.

Білорусь і Молдова також підтримували культурно-гуманітарні зв'язки. Вони співпрацювали в галузі освітніх обмінів, культурних заходів та міжособистісних

контактів. Були запроваджені ініціативи для розвитку туризму та культурного взаєморозуміння між двома країнами.

Варто відзначити, що відносини між Республікою Молдова та Білорусією в останні роки відзначили певні труднощі через геополітичні фактори та відмінності у зовнішньополітичних орієнтирах.

Молдова має бажання більш тісно інтегруватися з Європейським Союзом (ЄС) і країнами демократичні реформи для досягнення цієї мети. Натомість, Білорусь налаштована на зміцнення відносин з Росією і отримує критику за порушення прав людини. Ці різні шляхи часом призводять до напруженості та розбіжностей у поглядах між двома країнами.

3.4. Придністровський конфлікт

Російська агресія проти України спричинила збільшення уваги до військово-політичних конфліктів на пострадянському просторі та досвіді їх врегулювання. також, увага зосереджується на конфліктах, в яких Російська Федерація виступала іншою стороною, таких як Придністров'я та конфлікти в Грузії (Абхазія та Чинвальський район), які були фактично продовженням російсько-грузинської війни 2008 року.

Кожен з цих конфліктів відрізняється тривалістю військової фази, масштабом бойових дій, менш жертвами, економічними та політичними наслідками, а також рівнем та характером втручання Російської Федерації. З огляду на зовнішню та безпекову політику України, врегулювання «замороженого» конфлікту в Молдові щодо Придністров'я є питанням не лише позасередніх сторін конфлікту, але й стає актуальною загрозою для України як країни-гаранта та сусіда.

Нерозв'язані протиріччя між Молдовою та Придністров'ям суттєво посилюють процес роззброєння та виведення російських військ з Придністровського регіону, що стає загрозою для України, особливо внаслідок повномасштабної агресії Росії, яка сталася 24 лютого 2022 року [6].

Присутність нестабільної ситуації в південно-західному регіоні України створює ще більші загрози для національної безпеки України та його політики в Чорноморському регіоні. Крім того, українсько-молдовський кордон у межах Придністров'я може бути вразливим до незаконної діяльності та контрабанди. В сучасних умовах актуальною є проблема можливого застосування масового ушкодження зброї під час конфлікту, а також тенденція до зростання кількості учасників конфліктів, що може створити загрозу не тільки національній безпеці країни, задіяних у конфлікті, але й загрози безпеці інших країн регіону і навіть світу.

Дослідження Стокгольмського міжнародного інституту дослідження проблеми світу свідчать, що протягом 80-90-х років ХХ століття близько 70% воєнних конфліктів у світі мали етнополітичний характер, і найбільша кількість таких конфліктів відбулася на території колишнього Радянського Союзу. Придністровський, грузино-абхазський, вірмено-азербайджанський конфлікти є яскравими прикладами таких конфліктів, де причини виникнення мають етнополітичний характер [3, с. 9].

Енергетична безпека в Молдові сильно залежить від стратегії диверсифікації виробництва енергоресурсів. Молдова, як нейтральна країна, не припиняється до санкцій проти Росії. За словами міністра закордонних справ та європейської інтеграції Молдови, Ніку Попеску, рішення про введення санкцій є складним і важким, і молдовська економіка занадто залежна від відносин з Росією.

З початку військового конфлікту в Україні ключовим аргументом політичної еліти Молдови було те, що країна залишається нейтральною і підтримує світ в Україні та в регіонах загалом [3, с. 10].

Так звана «Придністровська Молдавська Республіка» є невизнаним автономним утворенням на території Республіки Молдова, яке виникло в результаті збройного конфлікту в 1992 році.

Головною передумовою цього була радикалізація молдавського національного руху наприкінці 1980-х років, що було наслідком тривалої політики русифікації з боку радянського уряду та ігнорування національних особливостей. Правовий статус

Придністровського регіону визначений Конституцією та законами Республіки Молдова.

Відповідно до Конституції (Глава VIII, ст. 110), «населеним пунктам лівобережного Дніпра можуть бути надані особливі форми і умови автономії відповідно до особливого статусу, встановленого органічним законом» [63].

Конкретний правовий статус Придністровського регіону визначає Закон № 173 про основні положення особливого правового статусу населених пунктів Лівобережжя Дністра, прийнятий 22 липня 2005 року. Відповідно до цього Закону, в межах Республіки Молдова створено автономно-територіальне утворення з особливим правовим статусом – Придністров'я.

Населені пункти Лівобережжя Дніпра можуть входити або виходити з відповідності Придністров'я за результатами місцевих референдумів, які виконуються відповідно до законодавства Республіки Молдова [19].

Відповідно до закону розподіл повноважень між центральними органами влади Республіки Молдова та органами влади Придністров'я реалізується на основі Закону Республіки Молдова про особливий правовий статус Придністров'я та відповідно до законодавства Республіки Молдова. Таким чином, Республіка Молдова отримує особливий статус для Придністровського регіону. Проте конкретний обсяг повноважень, який Кишинів готовий передати Тирасполю, досі не визначений.

Крім того, Придністров'я не визнає дію цього закону, оскільки, на думку придністровської адміністрації, він ухвалений без урахування позиції регіону. У законодавстві Республіки Молдова немає статусу окупованих територій для Придністров'я.

Однак, існує низка рішень Європейського Суду з прав людини (ЄСПЛ), таких як «Ілашку та інші проти Молдови і Росії» та «Мозер проти Республіки Молдова та Росія», за якими Росія визнається відповідальною за погіршення в Придністровському регіоні.

Європейський суд з прав людини вважає, що Росія має ефективний контроль або вирішальний вплив на Придністровську республіку, і її підтримка є основною причиною створення Придністров'я.

Конституційний суд Молдови також визнав перебування російського військового контингенту на території країни неконституційним і національним, тому що частина території Молдови є окупованою, остання Російська армія не була виведена з Придністровського регіону.

Позиція Республіки Молдова щодо врегулювання Придністровського конфлікту значною мірою залежить від політичних сил, які перебувають при владі, внутрішніх стосунків між політичними силами в країні і стануть молдовсько-російські відносини. Проте всі політичні сили погоджуються із забезпеченням відновлення територіальної цілісності держави в межах стану на 1 січня 1990 року.

Прийняття ряду законодавчих актів Республіки Молдова щодо державної мови та національної символіки спричинило гостру реакцію населення Придністровського регіону, яке в основному складається з українців та росіян [17].

У 1990 році російське «приховане втручання» в Молдові призвело до використання «жорсткої сили» з боку Молдови, включаючи військовий інструмент, для придушення незадоволення та повернення контролю над територіями. Конфлікт швидко переріс у воєнний, з втручанням з боку Росії, який ввела свій військовий контингент (14-та Російська армія).

Згодом Росія трансформувалася з суб'єкта врегулювання конфлікту в повноцінного учасника, що завершилося повноцінним регулюванням Придністровського конфлікту. У Стратегії національної безпеки Молдови незаконно присутні іноземні війська на її території, політичний сепаратизм, що породжує Придністровський конфлікт, і втрата контролю над східними регіонами стає постійною загрозою незалежності, суверенітету, територіальної цілісності та національної безпеки Молдови.

Варто встановити, що якщо на «замороженість» конфлікту, спроби його врегулювання тривають. Основним інструментом є посередницька переговорна діяльність, яка створена у форматі «5+2» з 2005 року. У цьому форматі Молдова та Придністров'я є сторонами конфлікту, Росія й Україна – країнами-гарантами, ОБСЄ – посередником, а ЄС та США – спостерігачами.

Доцільно зазначити і те, що незважаючи на тривалий переговорний процес, рішення та домовленості щодо статусу Придністров'я досі не було досягнуто [44].

У 2013 році переговорний процес зазнав змін у тактиці. Замість прагнення досягти максимальних результатів на шкірній зустрічі, сторони перейшли до тактики «малих кроків». Це означає, що основний акцент ставиться на вирішення соціально-економічних проблем, які перешкоджають початковій сторінці. Наприклад, у 2016 році було досягнуто домовленості щодо виконання пакету «Берлін-плюс», який містить заходи щодо зміцнення довіри.

Один із цікавих аспектів у цьому контексті - Меморандум Козака, який намагалися реалізувати у 2003 році. План, запропонований Дмитром Козаком, першим заступником керівника адміністрації Президента Росії, передбав «асиметричну передачу повноважень» Придністров'ю та Гагаузії, що фактично перетворило Молдову на федерацію [50].

У результаті, якби тодішній президент Молдови підписав Меморандум Козака, Придністров'я отримало би широку автономію, право на створення власного парламенту і можливість блокувати неприйнятні для себе рішення Молдови. Варто встановити, що президент відмовився підписати цей план. При розгляді такого варіанту регулювання конфлікту важливо також відчувати ризики, пов'язані з цим процесом.

Існують світові приклади впровадження асиметричної передачі повноваження, проте врахування національних та історичних особливостей країни є першочерговим завданням. Наприклад, для України такий варіант міг би загрожувати суверенітету, частина України історично перебувала у складі різних держав. Тому особливого надання статусу та автономії під назвами «ЛНР» та «ДНР» може спровокувати незадоволення та новий конфлікт із населенням західних територій, які мають історичні та культурні зв'язки із західними сусідами країни [45].

Щодо інтересів та позиції «Придністровської Молдавської Республіки», вони спрямовані на політичну незалежність та міжнародне визнання. Це також стає перешкодою для процесу регулювання, сторони мають дуже відмінні погляди та суперечать спільній точок дотику з принципово важливих питань [34, с. 21].

У березні 2019 року адміністрація президента Молдови опублікувала документ під назвою «Великий пакет для Молдови» або «план Додона». Відповідно до цього плану, було б запропоновано організувати міжнародну конференцію високого рівня в Кишиневі у 2020 році, на якій усі головні міжнародні гравці мають підписати «Хартію про солідарність і партнерство з Республікою Молдова» та створити «Фонд сприяння і постконфліктного розвитку Молдови».

Метою цього було фінансування інтеграції Придністров'я до складу Молдови. До 2022 року планувалося розробити модель регулювання проблем Придністров'я та програму постконфліктного розвитку єдиної держави на 10-15 років. Документ також пропонував розглядати Молдову як перспективну можливість для «вибудовування стратегічного діалогу Росія-ЄС у нових історичних умовах» та наголошував на нейтралітеті країни.

Миротворча операція у Молдові мала б трансформуватися виключно «в рамках політичного регулювання проблем Придністров'я». У документі не було визначено конкретного статусу Придністров'я. Також зазначалося, що «Великий пакет» може служити основою для «етапного мирового процесу з регулювання конфлікту на території України» [45].

План був представлений західним партнерам, таким як ЄС та США, і був представлений на Мюнхенській конференції з питань безпеки. Оскільки документ був оприлюднений після парламентських виборів у Молдові, його реалізація була пов'язана з їхніми результатами. Варто зазначити, що втілення плану не вийшов за рамки консультацій з партнерами.

На президентських виборах 15 листопада 2020 року Майя Санду була обрана президентом Молдови. Вона висловилася за виведення російських військ і озброєння з Придністровського регіону та трансформацію миротворчої операції в цивільну місію під егідою ОБСЄ. Вона неодноразово підтверджувала свою позицію.

На парламентських виборах 11 липня 2021 року перемогла проєвропейська партія «Дія та солідарність», у той час як проросійський «Блок комуністів та соціалістів» зазнав поразки. Прихід до влади проєвропейських сил зменшив ризик втілення проекту «Козак-2». Особливістю молдовської позиції є яскраво виражений

узагальнений процес регулювання та його кінцевої мети. поки на повторні заяви про потребу розробки стратегії реінтеграції Молдови, такий документ так і не був створений [44].

Придністровський конфлікт є актуальним питанням для України, оскільки він створює ризики і загрози національній безпеці, особливо з урахуванням балансу сил у Чорноморському регіоні.

У Стратегії національної безпеки України від 14 вересня 2020 року зазначено про загрози «збільшення військової присутності Російської Федерації» та «підживлення тривалих конфліктів у Східній Європі». Зважаючи на концепцію балансу сил, слід звернути увагу на «заморожені» конфлікти в Чорноморському регіоні, включаючи Придністровський конфлікт. [6]

Після розпаду СРСР в цьому регіоні сформовані різні центри сил, які здатні були збалансувати один один, але наразі показати регіональний суб'єкт, який міг би гарантувати запобігання новим конфліктам та врегулювання тривалих і «заморожених» конфліктів.

Хоча довгий час ці конфлікти знаходилися в центрі уваги, зараз їм приділяється менше уваги, що зменшує зосередження на їх врегулюванні. Однак Придністровський конфлікт не зник і досі представляє загрозу, особливо з огляду на можливу непередбачувану ескалацію, як це сталося у конфлікті в Нагірному Карабасі. Очевидно, що в таких випадках присутня роль міжнародних суб'єктів, таких як ЄС або США, у вирішенні конфліктів [44]. Офіційна позиція Сполучених Штатів полягає у підтримці територіальної цілісності Молдови. Вони вважають важливим демократичний та економічний розвиток молдовського урядування та підтримують надійне та стійке вирішення конфлікту у спосіб переговорів [64].

Крім того, розглядати геополітичне положення з урахуванням «полярності», то можна стверджувати, що утворення союзів та навколоорганізаційних центрів може більше посилюватиме дисбаланс у регіонах і, можливо, призведе до зони конфліктів, подібних тим, які мають місце в Україні та Придністров'ї. У таких ситуаціях переваги матиме та сторона, яка володіє повним спектром інструментів, як «м'якої», так і «жорсткої» сили (DIME або навіть MIDLIFE).

Особливо щодо ролі Росії в конфліктах, дослідники Національного інституту стратегічних досліджень вважають, що дії Росії спрямовані на обмеження доступу до моря для пострадянських країн Причорномор'я, щоб отримати конкурентну перевагу та збільшити тиск на ці країни, перетворюючи їх на нестабільні держави [13].

У 2022 році виповнилося 30 років із часом завершення «гарячої» фази Придністровського конфлікту та початку процесу його врегулювання. Варто зазначити, що незважаючи на значні зусилля, використання різних форматів і підписані документи, Республіка Молдова залишається розділеним.

Таким чином, Придністровський конфлікт має схожі риси з конфліктом на сході України, і аналіз досвіду молдовського кейсу може бути корисним для нашої країни щодо перспектив застосування різних методів регулювання та уроків, які можна винести з молдовського сценару.

Отже, прагнення Молдови до інтеграції в ЄС та її участь у довгому придністровському конфлікті, а також близькі відносини Білорусі з Росією та її геополітичне значення в регіоні впливають на динаміку відносин між цими двома країнами. Хоча історично Молдова та Білорусь підтримували дружні стосунки та співпрацю в різних сферах, останні геополітичні події різні та зовнішньополітичні орієнтири ускладнюють їхні стосунки. Ступінь і характер цих взаємозв'язків продовжують розвиватися під впливом внутрішніх і міжнародних факторів. Головними сферами співпраці є економічне та енергетичне співробітництво, спільна робота у сфері зовнішнього управління, зусилля на шляху до європейської інтеграції, що негативно впливає на готовність взаємодіяти для досягнення спільних цілей. Румунія є одним із найбільших торгових партнерів Молдови. Країни беруть участь у різноманітних економічних проектах та інвестиціях, включаючи розвиток інфраструктури, енергетичну співпрацю та сприяння торгівлі. Молдова та Україна, як сусідні країни, підтримують одну і залишаються стратегічними партнерами.

Відносини між Росією та Молдовою характеризуються сумішню співпраці та напруги. Молдова намагалася зміцнити зв'язки з ЄС і прокласти власний геополітичний курс, що час від часу стикалося з інтересами Росії в регіоні, особливо щодо Придністров'я. Розв'язання придністровського конфлікту і здатність знайти між

світовими геополітичними впливами будуть продовжувати визначати відносини між Росією та Молдовою в майбутньому.

ВИСНОВКИ

Отже, після дослідження проблематики сучасних пріоритетів зовнішньої політики Республіки Молдова у сучасних міжнародних відносинах, автор робить такі висновки:

1. Було досліджено досягнення та недоліки зовнішньої політики Молдови, а також еволюцію пріоритетних напрямків розвитку зовнішньої політики Молдови. Політика Молдови охоплює широкий спектр питань, які стосуються внутрішньої та зовнішньої політики, основними перевагами автор зазначив:

- Європейська інтеграція.
- Покращення відносин з Україною та сусідніми країнами.
- Намагання врегулювати конфлікт на території Придністров'я.
- Економічний розвиток.
- Підтримка регіональної безпеки та стабільності.
- Особливо важливою є співпраця з діаспорою, і пріоритетом є модернізація та

цифровізація консульських послуг для покращення якості та швидкості надання послуг у місцях проживання великої кількості представників діаспори.

Молдова перебуває в складному геополітичному середовищі, яке вимагає активної участі в міжнародних відносинах. Тому, проаналізувавши зовнішньополітичну платформу Майї Санду, ми можемо зрозуміти, як Молдова збирається відповідати на геополітичні виклики та інтегруватися в міжнародну спільноту. Президент Молдови Майя Санду займалася активною зовнішньою політикою в межах своїх обов'язків. Основні завдання, які вона ставила перед собою, полягають у зміцненні відносин з ЄС та НАТО, а також збереженні та поглибленні співпраці з сусідніми країнами.

2. Автор дав характеристику взаємовідносин Молдови з країнами Європейського Союзу та НАТО, з цього можна зробити висновки, що відносини Молдови з країнами ЄС мають декілька ключових аспектів. Перш за все, Угода про асоціацію, підписана між Молдовою та ЄС, охоплює політичну боротьбу, торгівлю, правосуддя та права людини, енергетику та багато іншого. Особливий акцент робиться на поглиблену та всеохоплюючу зону вільної торгівлі, що дозволяє Молдові

поступово інтегруватися в єдиний ринок ЄС, використовуючи торговельні бар'єри та гармонізуючи регулювання. Крім того, Молдова отримала безвізовий режим короткострокового перебування своїх громадян у Шенгенській зоні, що сприяло розвитку контактів, ділових можливостей і культурного обміну.

Також надається фінансова допомога Молдові для реформ і розвитку, включаючи інфраструктурні проекти, зміцнення інституційної ефективності ЄС та соціально-економічний розвиток.

Таким чином, вступ до ЄС вимагає виконання певних критеріїв, таких як демократичне врядування, верховенство права та економічна стабільність. Молдова продовжує працювати над виконанням цих вимог.

3. Республіка Молдова співпрацює з НАТО з низки питань. Головним напрямком співпраці є підтримка зусиль країни щодо реформування і модернізації структур та інституцій оборони та безпеки. Ключовими напрямками співпраці Молдови з НАТО є побудова можливостей і сумісності, адже НАТО надає цілеспрямовану підтримку зусиллям з оборонної реформи та модернізації Молдови через процес планування та перегляду ПЗМ, завдяки Програмі вдосконалення оборонної освіти НАТО надає поради щодо розвитку і реформуванню навчальних закладів, щоб Молдова мала змогу удосконалити систему професійної військової освіти, які пропонуються Військовою академією Молдови, її Центром безперервної підготовки. Пріоритетом також є підвищення оперативної сумісності збройних сил Молдови з силами країн-членів НАТО та інших партнерів. Одним із ключових напрямків також є підтримка операцій і місій під проводом НАТО.

4. Після дослідження і вивчення історії відносин між Республікою Молдова та Румунією можна зробити наступні висновки: відносини між країнами засновані на історичних, культурних і політичних зв'язках. Обидві країни мають спільну історію, і Румунія була з перших, хто визнав незалежність Молдови в 1991 році. З того часу Румунія стала великим партнером для Молдови. Однак відносини між двома країнами були відзначені як співпрацею, так і випадковими напруженнями. Якщо казати стосовно співпраці, то Румунія була рішучим прихильником євроінтеграційних прагнень Молдови. Вона надала політичну та технічну допомогу, щоб допомогти

Молдові привести своє законодавство у відповідність з європейськими стандартами, і виступала за тісніші зв'язки між Молдовою та Європейським Союзом.

Румунія підтримала зусилля Молдови щодо лібералізації візового режиму з ЄС. Румунія є одним із найбільших торгових партнерів Молдови. Країни беруть участь у різноманітних економічних проектах та інвестиціях, включаючи розвиток інфраструктури, енергетичну співпрацю та сприяння торгівлі. Румунія підтримує культурні та освітні обміни між двома країнами.

Що до напруженості, то одним із головних викликів у румунсько-молдовських відносинах є невирішений конфлікт у Придністров'ї, сепаратистському регіоні Молдови.

Румунія підтримує територіальну цілісність Молдови, а також виступає за мирне вирішення конфлікту.

Між двома країнами періодично виникали політичні розбіжності, зокрема щодо внутрішньої політики та управління. Розбіжності в таких питаннях, як корупція, верховенство права та демократичні реформи, іноді напружували стосунки.

В останні роки обидві країни доклали зусиль для зміцнення своїх політичних зв'язків і вирішення викликів, які постають перед ними. Зустрічі на високому рівні, дипломатичні візити та спільні проекти продовжують сприяти загальним відносинам між Румунією та Молдовою у сфері політики.

5. Відносини між Україною та Молдовою можна охарактеризувати як загалом позитивні і засновані на тісних історичних, культурних та економічних зв'язках. Обидві країни мають спільний кордон і довгу спільну історію як колишні радянські республіки. Молдова та Україна, як сусідні країни, підтримують одну і залишаються стратегічними партнерами.

Відносини між Росією та Молдовою характеризуються сумішню співпраці та напруги. Молдова намагалася зміцнити зв'язки з ЄС і прокласти власний геополітичний курс, що час від часу стикалося з інтересами Росії в регіоні, особливо щодо Придністров'я. Розв'язання придністровського конфлікту і здатність знайти між світовими геополітичними впливами будуть продовжувати визначати відносини між Росією та Молдовою в майбутньому.

Молдова і Білорусь практикують економічне співробітництво, зокрема у сфері торгівлі та інвестицій. Молдова є транзитним маршрутом для експорту Білорусі. Придністровський регіон, який входить до складу Молдови, але має особливий політичний статус, також відіграє певну роль у транзитних угодах між двома країнами.

6. У політичному плані Придністровський конфлікт кинув виклик зусиллям уряду Молдови встановити повну територіальну цілісність і консолідувати свою владу. Ця суперечка заважає зусиллям знайти довготривале політичне вирішення та ускладнила зовнішні відносини Молдови. В економічному плані Придністровський конфлікт створив перешкоди для розвитку Молдови. Придністров'я є регіоном, багатим на промислові ресурси, включаючи металургійні заводи та фабрики, але його економічні зв'язки здебільшого орієнтовані на Росію. Невирішений статус Придністров'я обмежує доступ Молдови до цих економічних активів і гальмує регіональну економічну інтеграцію. Це також обмежує іноземні інвестиції та створює невизначеність, перешкоджаючи загальному економічному зростанню Молдови. Крім того, присутність російських миротворчих сил у Придністров'ї та вплив російських політичних та економічних інтересів у регіоні сприяють складній геополітичній динаміці. Молдова прагне до більш тісної інтеграції з Європейським Союзом, але придністровський конфлікт разом із ширшим залученням Росії в регіон створює виклики для досягнення цієї мети. Це призвело до триваючого тривалого конфлікту з потенційними наслідками для безпеки Молдови та регіону в цілому.

Зусилля щодо врегулювання придністровського конфлікту тривають роками, включаючи переговори за сприяння Організації з безпеки та співробітництва в Європі та формат «5+2» за участю Молдови, Придністров'я, Росії, України, ОБСЄ та США та Європейський Союз як спостерігачі. Проте пошук взаємоприйняттого рішення залишається складним, оскільки в ньому діють різні позиції та складна політична динаміка. Незважаючи на існуючі проблеми, співпраця з ЄС принесла відчутні результати: підписана Угода про Асоціацію ЄС – Молдова, відмінений візовий режим, надається фінансова підтримка соціально-економічного і громадського секторів. Молдова зі своєї сторони докладает чимало зусиль для формування єдиного

політичного, економічного і культурно-освітнього простору з ЄС, який підтримує її зусилля в процесі європейської інтеграції. Її швидкість і успіх у значній мірі залежать від самої країни, її економічного і політичного розвитку. Визначення сильної державної політики, спрямованої на посилення реформ і стимулювання транзиту ринкової економіки відповідно до міжнародних принципів, є властивим для майбутнього розвитку Молдови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бжезинський З. Велика шахівниця. Львів : Лілея-НВ. 2000. 236 с.
2. Вишня І. Українсько-молдовські відносини 1991–2014 рр.: огляд вітчизняної та зарубіжної історіографії // Європейські історичні студії. 2017. № 8. С. 97–124.
3. Вітман К. Придністровський конфлікт: сучасний етап врегулювання // Актуальні проблеми політики : зб. наук. пр. Одеса, 2009. Вип. 37. С. 9-20.
4. Геополітичні детермінанти євроінтеграційної політики Республіки Молдова // Intrel. URL: https://intrel.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/08/Grani_2015_6_31.d (дата звернення: 08.05.2023).
5. Герасимчук О. Двосторонні відносини у регіоні: Молдова // Українська призма. URL: <http://prismua.org/eap-ua-md/> (дата звернення: 08.05.2023).
6. Герасимчук О. Шлях Молдови до ЄС: пліч-о-пліч з Україною // Українська призма. URL: <http://prismua.org/shliah-moldovy-do-uees/> (дата звернення: 10.05.2023).
7. Гончаренко І. Діяльність ООН та ОБСЄ у врегулюванні конфліктів на пострадянському просторі (90-ті роки ХХ століття): автореф. дис. канд. іст. наук : 07.00.02. Дипломат. акад. України при Мін. закорд. справ України, 2019. 24 с.
8. Гудим А. Республіка Молдова та Європейський Союз як партнери // Cismrd. URL: <http://www.cismrd.org/pdf/0208%20Moldova%20and%20EU%20as%20partners%20RUS.pdf>. (дата звернення: 12.05.2023).
9. Дирун А. Динаміка суспільно-політичного розвитку Республіки Молдова в контексті етнополітичного конфлікту: автореф. дис. канд. політ. наук: 23.00.02. Одеська нац. юрид. акад. Одеса, 2005. 18 с.
10. Договір про дружбу і співробітництво між Україною та Республікою Молдова : Міжнародний договір від 1 листопада 1996 // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/498_161#Text (дата звернення: 15.05.2023).
11. Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Республікою Молдова і Європейським Союзом // European Union External Action. URL:

https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/a3moldova_itog_cr_ro.pdf (дата звернення: 23.05.2023).

12. Дорошко М., Шпаков Н. Геополітичне середовище та геополітична орієнтація країн СНД. Київ, Центр учбової літератури. 2021. 204 с.
13. Експерт НІСД пояснив, що таке «придністровізація» та як сьогодні співіснують Молдова та непідконтрольний Придністровський регіон // НІСД. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ekspert-nisd-poyasniv-scho-take-pridnistrovizaciya-ta-yak-sogodni> (дата звернення 15.06.2023).
14. Єрмоленко Д. Придністровський конфлікт у міжнародних відносинах: витоки, сучасний стан та перспективи розв'язання // Viche. URL: <http://www.viche.info/journal/1377/> (дата звернення: 24.05.2023).
15. Іскакова Г. Політичні процеси на пострадянському просторі: тенденції, протиріччя, перспективи // Політичний менеджмент, 2007. №3. С. 128–134.
16. Йоган Б., Петренко Л. Молдова у фокусі ЄС // DW. URL: <http://www.dw.com/uk2468470>. (дата звернення: 27.05.2023).
17. Кава О. Причини виникнення придністровського конфлікту наприкінці 80-х років ХХ століття // Національна бібліотека України. URL: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/.../lst/.../12_kava_os.pdf (дата звернення: 12.05.2023).
18. Кияк М. Сучасний стан забезпечення національно-культурних потреб представників молдовського етносу в Україні // Аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/> (дата звернення: 23.05.2023).
19. Конвенція про права людини та основоположні свободи // Ministerul Justiției. URL: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=7462&lang=ro (дата звернення: 01.06.2023).
20. Конституція Республіки Молдова // Ministerul Justiției. URL: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=111918&lang=ro (дата звернення: 05.06.2023).
21. Корж А. Молдова та проблема Придністров'я: чи може рф відкрити «Молдавський фронт» // Слово і Діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2023/02/23/statija/bezpeka/m>

oldova-ta-problema-prydnistrovya-chy-mozhe-rt-vidkryty-moldavskyj-front (дата звернення: 11.06.2023).

22. Коцур В. Етнополітичний конфлікт у Придністров'ї у контексті українсько-молдовських міждержавних відносин. К.: ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України, 2013. 272 с.
23. Країни пострадянського простору: виклики модернізації: зб. наукових праць / За заг. ред. канд.іст.наук, доцента А. Бульвінського. К: Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України», 2016. 306 с.
24. Кульчицький С. Румунія і Молдова: дві країни, одна нація. Регіональна історія України: Зб. наук. ст. 2013. Вип. 7. С. 85–102.
25. Ляшенко Т. Молдова на шляху євроінтеграції: взаємовідносини влади та опозиції // Наукові записки ІПіЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України. 2015. Вип.4 (78). С. 361–376.
26. Майя Санду: «Поки наша держава корумпована, захистити нас нема кому» // Radio Europa Moldova. URL: <https://moldova.europalibera.org/a/28089281.html> (дата звернення 20.05.2023).
27. Мельник Г. Інтеграція Республіки Молдова до ЄС – реалії і перспективи (90-ті рр. ХХ – початок ХХІ ст.) // Історико-політичні проблеми сучасного світу. 2018. № 37–38. С. 287–295.
28. Мельничук Г. Зовнішня політика Молдови у 90-х рр. ХХ ст. Науковий вісник Чернівецького університету: Зб. наук. статей. Історія. Політичні науки. Міжнародні відносини. Чернівці, 2004. С. 214–218.
29. Мельничук Г. Проблеми участі України й Молдови в СНД : у двох томах. Т. 1: Історія України. Краєзнавство. Чернівці, 2005. С. 346–351.
30. Мельничук Г. Республіка Молдова: шлях до міжнародного визнання (1991–1995 рр.) // Історична панорама: Зб. наук. статей ЧНУ. Чернівці, 2007. С. 114–123.
31. Мельничук Г. Розпад СРСР та проголошення незалежності Республіки Молдова (1989–1991 рр.) // Вікно в європейську науку. Чернівці, 2005. С. 94–102.
32. Мельничук Г. Роль та інтереси України у придністровському конфлікті // Питання історії України: Зб. наук. статей. Чернівці, 2006. С. 219–225.

33. Мельничук Г. Російська діаспора в Республіці Молдова // Історико-політичні проблеми сучасного світу: Зб. наук. статей. Чернівці. 2006. С. 170–173.
34. Мельничук Г. Співпраця Республіки Молдова з НАТО // Політологічні та соціологічні студії: Зб. наук. праць. Чернівці, 2006. С. 264–277.
35. Мельничук Г. Україна–Молдова: проблеми та перспективи двосторонніх відносин (90-ті рр. ХХ – початок ХХІ ст.) // Питання історії України: Зб. наук. статей. Чернівці, 2004. С. 98–105.
36. Мельничук Г. Українська діаспора в Молдові // Буковинський журнал. 2006. №2. С.75-84.
37. Мельничук Г. Участь міжнародного співтовариства у становленні державності Республіки Молдова // Журнал. 2006. С. 292–295.
- 38.«Молдавська» мова - це пережиток радянської пропаганди // Radio Romania International. URL: https://www.rri.ro/uk_uk (дата звернення 27.05.2023).
- 39.Новосьолов О. Становлення українсько-молдавських взаємин 1992–2000 рр. // Русин. 2010. №2 (20). С. 117–122.
40. Парахонський Б., Яворська Г. Актуальні виклики та загрози регіональній безпеці: висновки для України. К.: // Національний інститут стратегічних досліджень, 2018. 48 с.
41. Парахонський Б., Яворська Г. Системна криза міжнародної безпеки: Близькосхідно-Чорноморський простір К.: Національний інститут стратегічних досліджень. 2016, Сер. «Національна безпека», вип. 11. 52 с.
42. Перепелиця Г. Воєнна безпека України на межі тисячоліть // НІСД. URL: <http://www.niss.gov.ua/book/bezpeka/index.htm> (дата звернення: 05.05.2023).
43. Пирожков С. Україна та Молдова: від сусідства до партнерства // Україна дипломатична : наук. щорічник. 2007. Вип. 8. С. 550–568.
44. Пінцак В. Військово-політичне протистояння 1992 року у Республіці Молдова // Русин. 2019. №2 (20). С. 111–116.
45. Пінцак В. Позиція України у процесі врегулювання Придністровського конфлікту: Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата

- політичних наук // Українська бібліотечна асоціація. URL: http://librar.org.ua/sections_load.php?s=poHcy&id=347&start=1 (дата звернення: 05.06.2023).
46. Пінцак В. Політика України щодо врегулювання Придністровського конфлікту (аналіз наукових студій) // Вічче. URL: <http://www.viche.info/journal/868/> (дата звернення: 03.05.2023).
47. Пінцак В. Червневі події 1992 року у Придністров'ї // Історична панорама. Випуск 9. 2009. С.89–96.
48. Придністров'я проситься в Росію // Правда. URL: <http://www.pravda.com.ua/news/2014/03/18/7019364/> (дата звернення: 03.05.2023).
49. Протас Д. Республіка Молдова та НАТО : зовнішньополітичні пріоритети та перспективи членства // Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Шевченківська весна». К. : НАУ, 2023. С.46-49.
50. Протас Д. Аналіз програми Майя Санду в зовнішній політиці Молдови // Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Політ» .К.: НАУ, 2023. С.129-132.
51. Про освіту Стаття 7. // Верховна Рада України / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
52. Путін натякнув, що не проти приєднати Придністров'я // Еспресо. URL: http://espresso.tv/news/2014/04/17/putin_natyaknuv_scho_ne_proty_pryuednuvaty_pry_dnistrovyua (дата звернення: 07.05.2023).
53. Путін розповів про завдання Росії і найбільшу геополітичну катастрофу ХХ століття // Еспресо. URL: <http://ua.korrespondent.net/world/256784-putin-rozpoviv-pro-zavdannya-rosiyi-inajbilshu-geopolitichnu-katastrofu-hh-stolittya> (дата звернення: 05.05.2023).
54. Самарець Г. Політика Російської Федерації щодо Придністровського конфлікту // Український вимір. Політичне життя. 2020. № 2.
55. Стародуб Т., Данильчук О. Питання співробітництва ОДЕР-ГУАМ з ОЧЕС, ЄС, НАТО у формуванні системи безпеки у Чорноморсько-Каспійському регіоні // Стратегічна панорама. 2019. №1. С. 91–100.

56. Східна політика Європейського Союзу: здобутки, виклики та перспективи / за наук. ред. Я. Турчин, Т. Астрамович-Лейк, О. Горбача. Львів: РОМУС-ПОЛІГРАФ, 2021. 230 с.
57. Угода про асоціацію Молдови з ЄС. Європейська служба зовнішньополітичної політики // European Union External Action. URL: http://eeas.europa.eu/moldova/pdf/eu-md_aa-dcfta_en.pdf (дата звернення: 08.06.2023).
58. Угода про безвізовий режим між Республікою Молдова та Європейським Союзом // European Union External Action. URL: <https://mfa.gov.md/ro/content/acordul-rm-ce> (дата звернення: 08.06.2023).
59. Угода про зону вільної торгівлі між Республікою Молдова та Співдружністю Незалежних Держав // European Union External Action. URL: https://www.eeas.europa.eu/moldova/moldova-si-ue_ro?s=223 (дата звернення: 09.06.2023).
60. Україна – Румунія – Молдова: історичні, політичні та культурні аспекти взаємин у контексті сучасних європейських процесів: Збірник наукових праць / Під загальною ред. А. Круглашова. Чернівці: Букрек, 2019. 480 с.
61. Українська призма: Зовнішня політика 2021 // Аналітичне дослідження. К., 2022. 328 с.
62. Хочемо стати частиною ЄС : інтерв'ю з Маєю Санду // BBC News. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-54963478> (дата звернення 16.05.2023).
63. Чекаленко Л. Українсько-молдовські відносини // Зовнішня політика України URL: <http://westudents.com.ua/> (дата звернення: 10.05.2023).
64. Черниш В. Збройний конфлікт в Придністровському регіоні Республіки Молдова, спроби його врегулювання та наслідки, уроки для України // Censs. URL: <https://censs.org/> (дата звернення: 27.05.2023).
65. Sandu a promulgat legea privind limba română: Confirmă un adevăr istoric // Stiri md. URL: <https://stiri.md/article/social/maia-sandu-a-promulgat-legea-privind-limba-romana-confirma-un-adevar-istoric> (дата звернення 22.05.2023).

66. Strategia securității naționale a Republicii Moldova // legis.md. URL: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=105346&lang=ro (data zverneniia : 14.05.2023).
67. Progress report on the implementation status of the deep and comprehensive free trade area (DCFTA) with the Republic of Moldova (RM) // EESC. URL: https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/resources/docs/dcfta_eu_side.docx (data zverneniia 14.06.2023).
68. Relations with the Republic of Moldova // North Atlantic Treaty Organization. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_49727.htm (data zverneniia: 11.05.2023).
69. O politică externă activă pentru o Moldovă mai puternică și mai bine guvernată // Președinția Republicii Moldova. URL: <https://presedinte.md/app/webroot/uploaded/PPE%202021-2022.pdf> (data zverneniia 19.05.2023).
70. Titlul III. Autoritățile publice // Presidency of the Republica Moldova. URL: <https://www.presedinte.md/titulul3#8> (data zverneniia: 29.05.2023).
71. The United States and the Transnistrian Conflict // U.S. Department of State. URL: <https://2001-2009.state.gov/p/eur/rls/fs/53741.htm> (data zverneniia: 30.05.2023).
72. Cebotari, Sv. and Căldare, Gh. Politica externă a Republicii Moldova. Chișinău : Constituția Republicii Moldova // Parlament Republicii Moldova. URL: <http://www.parlament.md/CadrulLegal/Constitution/tabid/151/language/roRO/Default.aspx>. (data zverneniia 17.06.2023).

ДОДАТКИ

Додаток А

SWOT-аналіз : недоліки та переваги зовнішньої політики Республіки Молдова

СИЛЬНІ СТОРОНИ (STRENGTHS)	СЛАБКІ СТОРОНИ (WEAKNESSES)
Географічне розташування: Республіка Молдова має стратегічне положення між Європою та Східною Європою, що створює можливості для розвитку економічного співробітництва з обома регіонами.	Економічна залежність: Республіка Молдова стикається з проблемами економічної залежності від зовнішніх ринків і постачальників енергії. Це може обмежувати її рух у напрямку самостійного розвитку та прийняття важливих рішень у зовнішній політиці.
Етнічна та культурна спорідненість: Республіка Молдова має багатий культурний спадок та спільність історичних та культурних зв'язків з іншими країнами, такими як Румунія, Україна та інші країни Східної Європи.	Конфлікт на території Придністров'я: Республіка Молдова стикається з нерозв'язаним конфліктом на своїй території у регіоні Придністров'я, що створює нестабільність та перешкоджає повному розвитку країни.
Потенціал для розвитку туризму: Республіка Молдова має природні красоти, історичні пам'ятки та винні туристичні маршрути, що можуть сприяти розвитку туристичного сектору та залученню іноземних інвестицій.	Демографічні проблеми: Республіка Молдова стикається з проблемами демографічного спаду, зменшенням чисельності населення та масовою еміграцією, що може впливати на економічний та політичний потенціал країни.

<p>Інтеграція в європейські структури: Республіка Молдова активно співпрацює з Європейським союзом та іншими європейськими організаціями, що відкриває доступ до фінансової підтримки, ринків і можливостей для розвитку.</p>	
<p>МОЖЛИВОСТІ (OPPORTUNITIES)</p>	<p>ЗАГРОЗИ (THREATS)</p>
<p>Європейська інтеграція: Республіка Молдова має можливість розширити співпрацю з Європейським союзом та іншими європейськими країнами, що сприятиме політичній, економічній та соціальній стабільності.</p>	<p>Геополітична конкуренція: Республіка Молдова знаходиться у зоні геополітичної конкуренції між Росією та Європейським союзом, що може вплинути на її зовнішньополітичні пріоритети та розбалансувати її стосунки з різними акторами.</p>
<p>Розвиток торговельних зв'язків: Республіка Молдова може збільшити свою торгівлю та експортні можливості шляхом розширення торговельних зв'язків з іншими країнами, укладання вигідних угод та привертання іноземних інвестицій.</p>	<p>Корупція та недоброчесність: Корупція та недоброчесність владних структур можуть негативно вплинути на внутрішню та зовнішню політику Республіки Молдова, підриваючи довіру та знижуючи інвестиційний клімат.</p>

<p>Туристичний потенціал: Республіка Молдова може розвивати свій туристичний сектор, привертаючи іноземних туристів своїми виноробними маршрутами, культурними та історичними пам'ятками, екологічно чистими регіонами та гастрономічною спадщиною.</p>	<p>Конфлікти в регіоні: Нерозв'язані конфлікти в регіоні, такі як конфлікт на Донбасі або у Грузії, можуть вплинути на стабільність та безпеку Республіки Молдова, обмежуючи її можливості у реалізації зовнішньополітичних пріоритетів.</p>
<p>Енергетична незалежність: Республіка Молдова має можливість розвивати власні альтернативні джерела енергії, такі як відновлювана енергетика, що сприятиме енергетичній незалежності та стійкості.</p>	<p>Демографічний спад: Постійний демографічний спад та еміграція можуть призвести до зменшення населення та зневіри в майбутні Республіки Молдова, що становить виклик для її зовнішньої політики та розвитку.</p>